



UPPSALA  
UNIVERSITET

Juridiska institutionen  
Höstterminen 2011

Examensarbete i miljörett, särskilt vattenjuridik  
30 högskolepoäng

**Vattenförvaltningen i Sverige och Alsterån.  
Överensstämmer äldre vattenrättsliga tillstånd  
med nutidens miljökrav?**

Författare: Charlotte Scholz  
Handledare: Professor Jan Darpö



## **Innehållsförteckning**

1.2 SYFTE OCH AVGRÄNSNING .....	4
1.3 DISPOSITION.....	5
1.4 METOD.....	5
1.5 PROBLEMATISERING OCH BAKGRUND .....	7
<b><u>2. RAMVATTENDIREKTIVET, MILJÖKRAVEN OCH ORGANISATIONEN PÅ DET VATTENRÄTTSLIGA OMRÅDET .....</u></b>	<b>9</b>
2.1 RAMVATTENDIREKTIVET .....	9
2.2 VATTENFÖRVALTNING I SVENSK RÄTT OCH IMPLEMENTERINGEN AV RDV I SVENSK RÄTT .....	14
2.3 RÄTTSLIGT SKYDD FÖR ÅL.....	15
3.1 NATUREN OCH SKYDDSINTRESSEN I ALSTERÅNS HUVUDFÅRA .....	18
3.2 ÅTGÄRDSPROGRAMMET FÖR SÖDRA ÖSTERSJÖNS VATTENDISTRIKT .....	20
<b><u>4. MILJÖKRAV ENLIGT DEN ÄLDRE VATTENLAGEN .....</u></b>	<b>22</b>
4.1 TILLSTÅNDSPRÖVNING ENLIGT DEN ÄLDRE VATTENLAGEN.....	22
4.2 REFERAT FRÅN ÄLDRE VATTENDOMAR.....	24
SAMMANFATTANDE BEDÖMNING.....	29
<b><u>5. GÄLLANDE RÄTT .....</u></b>	<b>30</b>
5.1 PRÖVNINGEN AV ANSÖKNINGSMÅL .....	30
5.2 TILLSYN.....	33
5.3 EGENKONTROLL .....	34
5.4 RÄTTSKRAFTEN OCH OMRÖVNINGSGREGLERNA .....	36
5.5 LATENTA VILLKOR.....	40
<b><u>6. EN JÄMFÖRELSE ÖVER VILLKOREN I VATTENDOMARNA MED DAGENS MILJÖKRAV .....</u></b>	<b>42</b>
6.1 ANALYS AV KRAFTVERKENS VILLKOR.....	44
6.2 OTIDSENLIGA TILLSTÅND OCH SKILLNADER I MILJÖKRAV DÅ OCH NU .....	45
<b><u>7. SAMMANFATTNINGSVIS EN DISKUSSION MED PROBLEMLÖSNINGAR.....</u></b>	<b>47</b>
7.1 OTIDSENLIGA TILLSTÅND .....	49
7.2 INEFFEKTIVITET KRING OMRÖVNINGSFÖRFARANDET.....	50
<b><u>8. SLUTORD.....</u></b>	<b>52</b>
<b><u>KÄLLFÖRTECKNING.....</u></b>	<b>54</b>

## 1 Inledning

Det finns flera skäl till val för uppsatsens ämne, bl.a. det faktum att majoriteten av Sveriges vattenkraftverk drivs i enlighet med tillstånd som grundar sig på lagstiftning från början av 1900-talet.<sup>1</sup> Det var en tid som var präglad av vattenexploatering. Enligt lag (1998:811, MBP) om införande av miljöbalken ska tillstånd som meddelats enligt äldre vattenlagar anses vara meddelade i enlighet med miljöbalken (1998:808, MB). Mitt antagande är att denna konstruktion kan utgöra ett ”systemfel”. Jag tror nämligen att Sverige får svårt att uppnå det europarättsliga målet om god yt- och grundvattenstatus, i enlighet med Europarättens krav på området. Detta om inte moderna miljökrav tillämpas.

### 1.2 Syfte och avgränsning

Denna uppsats syftar till att klarlägga hur vattenförvaltningen ser ut då flertalet vattenverksamheter drivs i enlighet med otidsenliga tillstånd. Den huvudsakliga frågan är om äldre tillstånd stämmer överens med nutida miljökrav. Med vattenförvaltning åsyftas arbetet med vattenvård i enlighet med EU:s sk ramvattendirektiv(RDV).<sup>2</sup>

Jag kommer i uppsatsen att redogöra för nutida och dåtida miljökrav för att visa på olikheter mellan dessa. För att så långt som möjligt tydliggöra hur vattenförvaltningen ser ut, har jag valt att lägga fokus på Alsterån i Småland. Med en sådan ”djupdykning” i ett vattenområde exemplifieras vattenförvaltningen på ett tydligt sätt. Att just Alsterån har valts beror på att vattendraget är väldokumenterat och att det där pågår ett engagerat lokalt arbete hos myndigheter och organisationer i syfte att förbättra miljön. I samråd med min handledare och Länsstyrelsen i Kronobergs län valde jag för än-

---

<sup>1</sup> SOU 2009:42, s 80

<sup>2</sup> Rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

damålet att analysera vissa kraftverk på åsträckan mellan Lillån och Uvasjön.

### **1.3 Disposition**

I uppsatsen kommer jag först att ge en inledande bakgrund, detta för att väcka ett intresse och en förståelse för de problem som finns kring vattenförvaltningen idag. Därefter följer en beskrivning av EU:s s.k ramvattendirektiv<sup>3</sup>, tillika hur organisationen på det vattenrättsliga området ser ut. I syfte att klargöra vilka rättsliga regleringar som finns till skydd för en av de arter som lever i Alsterån, kommer jag att redogöra för Rådets förordning (EG) nr 1100/2007 av den 18 september 2007 om åtgärder för återhämtning av beståndet av europeisk ål (ålförordningen). Därefter blir det intressant att beskriva 1918 års vattenlagen (1918:523, ÄVL) för att ge en bild av svunna tiders vattenlagstiftning. I samma kapitel kommer jag att sammanfatta ett antal vattendoromar vilka tillkommit genom ÄVL - detta för att exemplifiera dåtidens prövning av vattenverksamheter. I syfte att jämföra dåtida miljökrav med nya presenteras därefter den aktuella lagstiftningen gällande vattenverksamheter. Syftet med uppsatsen kommer särskilt att visa sig i de sista kapitlen då jag analyserar vattendoromarnas villkor och går igenom möjliga lösningar på problemet med att gamla tillstånd inverkar skadligt på den ekologiska statusen i vatten.

### **1.4 Metod**

Jag kommer använda mig av en juridisk metod i uppsatsen. De juridiska källorna består av lagtext, föreskrifter, offentligt tryck, lokala föreskrifter och praxis. Eftersom ämnesområdet vattenrätt främst styrs genom föreskrif-

---

<sup>3</sup> Rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (RDV).

ter blir en naturlig följd att just sådana lagts till grund för mina redogöran-  
den. Till viss del kommer jag dessutom att återge en naturvetenskaplig me-  
tod vid beskrivandet av Alsteråns natur och vattenstatus. Jag har även inter-  
vjuat personer i Vattenrådet för att få information om omgivningarna kring  
Alsterån.

## 1.5 Problematisering och bakgrund

Sedan flera år tillbaka har det uppmärksammats hur dålig Östersjöns vattenstatus är.<sup>4</sup> Även Sveriges vattendrag har sedan en lång tid tillbaka utnyttjats på ett sätt som inverkat negativt på naturen. Industrisamhället har lett oss in i ett trångt hörn där vi nu måste agera för att minimera den negativa miljöpåverkan som präglar flertalet vattendrag. Det mest betydande styrmedlet för att uppnå minskad miljöpåverkan är ramvattendirektivet (RDV). Direktivet syftar till att skydda och förbättra de marina ekosystemens status och att skapa en medvetenhet hos EU:s medlemsstater om en hållbar utveckling av vattenvård. Målet med direktivet är att alla medlemsstater till år 2015 ska ha uppmätt en god yt- och grundvattenstatus i sina vattenförekomster. För ändamålet arbetar medlemsstaterna i EU med att fastställa miljö kvalitetsnormer vilka definierar hur välmående ett vattendrag är. Av dessa framgår om ett vattendrag uppnår hög, god, måttlig, otillfredsställande eller dålig vattenstatus. Dessvärre uppnår inte flertalet av Sveriges vattendrag god yt- och grundvattenstatus. Enligt flertalet myndigheter<sup>5</sup> är vattenkraftverk och andra vattenregleringar möjliga orsaker till detta.

Problemet med kraftverken bottenar i att majoriteten av dessa drivs i enlighet med otidsenliga tillstånd, dvs. tillstånd som grundas på äldre lagstiftning. När otidsenliga miljökrav tillämpas finns risk för att fiskarter försvinner och även risk för att den ekologiska mångfalden urholkas. Ett exempel på detta är att fiskarter som ål nästintill är utrotningshotad. Anledningen är delvis att dess vandringsväg blockerats av kraftverksturbiner, fisken blir då förhindrad att simma ut i havet.<sup>6</sup>

---

<sup>4</sup> Bl.a. bildades HELCOM med syftet att övervaka Östersjökonventionen med anledning av havets dåliga status, se [www.helcom.fi](http://www.helcom.fi)

<sup>5</sup> Bl.a. enligt jordbruksutskottet i rapporten "Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning", s 6, 2011/12:RFR1

<sup>6</sup> Naturvårdsverkets yttrande Dnr 389-7690-08 Nh

Tillsynsmyndigheterna har en nyckelroll i arbetet för en hållbar vattenförvaltning. Detta är dock ingen lätt uppgift då övergångslagen till miljöbalken tillerkänner äldre tillstånd, meddelade enligt ÄVL, samma rättsverkan som nutida. Till skillnad mot förr, ställer dagens lagstiftning stora krav på att verksamhetsutövaren ska vidta försiktighet och hänsynstagande till miljön vid verksamhetsutövande.<sup>7</sup> I enlighet med de allmänna hänsynsreglerna har en verksamhetsutövare bl.a. att hålla sig ajour med bästa möjliga teknik. Några sådana regler existerade inte i ÄVL.

För tillsynen av vattenförvaltningen har myndigheten givits vissa rättsliga instrument. Det är främst reglerna för omprövning i 24 kap. MB som kan ses som ett medel för att ompröva gamla tillstånd. I vissa situationer kan tillsynsmyndigheterna även meddela om föreläggande då en verksamhetsutövare bryter mot de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB.

Arbetet kring vattenförvaltningen kan därmed beskrivas som något motsägelsefullt. Å ena sidan finns målsättningen att uppnå målet om god yt- och grundvattenstatus, å andra sidan tillåts idag otidsenliga tillstånd styra driften av kraftverk och andra verksamheter.

---

<sup>7</sup> Exempelvis 2 kap. 3 § MB



## **2. Ramvattendirektivet, miljökraven och organisationen på det vattenrättsliga området**

### **2.1 Ramvattendirektivet**

Ramvattendirektivet (RDV) har fått en betydande plats i den europeiska miljörätten och bygger på tanken om att vatten är gränslöst och är ett arv som ska förvaltas och skyddas.<sup>8</sup> RDV syftar till att skydda och förbättra de marina ekosystemens status samt att skapa en medvetenhet om hållbar utveckling av vatten. Ett av direktivets mål är att alla medlemsstater till år 2015 ska ha uppmätt en god yt- och grundvattenstatus i sina vattenförekomster.<sup>9</sup> I vissa fall kan tidsfristen för måluppfyllelsen förlängas, som mest till år 2027.<sup>10</sup>

Av direktivets inledning framgår det att gemenskapens vattenpolitik kräver en klar, effektiv och enhetlig rättslig ram för att samordna, integrera och på längre sikt utveckla de allmänna principerna för en hållbar användning av vattenresurserna i gemenskapen.<sup>11</sup> Tillvägagångssättet för att nå målet innebär bl.a. att medlemsländerna ska identifiera enskilda avrinningsområden och bilda avrinningsdistrikt. I Sverige har detta arbete lett fram till att våra vattenförekomster indelats i fem vattendistrikt.

---

<sup>8</sup> RDV, preambeln, p 1

<sup>9</sup> RDV, bilaga V

<sup>10</sup> Art. 4.4 ramvattendirektivet

<sup>11</sup> RDV preambeln p 19



*Karta över Sveriges fem vattendistrikt: 1.Bottenviken, 2.Bottenhavet, 3.Norra Östersjön, 4.Södra Östersjön, 5.Västerhavet.<sup>12</sup>*

Av direktivet framgår det även att det för varje avrinningsdistrikt ska finnas en ansvarig myndighet.<sup>13</sup> För Sveriges del har det inrättats fem vattenmyndigheter vilka tillsammans med andra myndigheter har det främsta ansvaret för administrationen av vattenförvaltningen. När det gäller havsvatten administreras detta av Havs - och vattenmyndigheten (HaV) i Göteborg.

För att nå målet om god yt- och grundvattenstatus eftersträvas delaktighet av samtliga offentliga organ, organisationer och medborgare.<sup>14</sup> För att åstadkomma detta har det bildats s.k. vattenråd med representanter från kommuner, intresseföreningar och branschorganisationer.<sup>15</sup> Av bestämmelserna i RDV framgår också att arbetssättet kring vattenförvaltningen ska

---

<sup>12</sup> [http://www.vattenmyndigheten.se/vattenmyndigheten/Om\\_vattenmyndigheterna/](http://www.vattenmyndigheten.se/vattenmyndigheten/Om_vattenmyndigheterna/)

<sup>13</sup> RDV art. 3 p.2

<sup>14</sup> RDV preambel p. 14

<sup>15</sup> <http://www.vattenmyndigheten.se/vattenmyndigheten/Om+vattenforvaltning/Vattenplanerig/>

samordnas.<sup>16</sup> Vattenmyndigheterna har därför fastställt en speciell arbetsmetod som benämns ”vattenförvaltningscykler”. Arbetet med vattenförvaltningen är indelat i perioder om sex år där moment som att undersöka ett vattenområde, beskriva det, ta reda på vilka åtgärder som krävs för att nå målet om god vattenstatus, pågår kontinuerligt.<sup>17</sup>



*De olika stegen i den 6-åriga förvaltningscykeln. Illustration: Kreation AB.*<sup>18</sup>

De viktigaste arbetsuppgifterna inom cykeln är att kartlägga vattenförekomsterna, dvs. undersöka vattnets status, potential och påverkansfaktor.

---

<sup>16</sup> RDV, bilaga II, Art 5

Inom ramen för denna kartläggning arbetar man med att mäta yt- och grundvattenförekomsternas kemiska och ekologiska status.

Vid bedömningen av ett vattendrags ekologiska status mäter man kvaliteten, strukturen och funktionen i vattnet. Det innebär att man granskar biologiska aspekter som fisk, bottenfauna, växtplankton och makrofyter<sup>19</sup>. Vid mätningen av den ekologiska vattenstatusen granskas även om vattenhinder, regleringar och markanvändning förekommer.<sup>20</sup> Att bedöma den *kemiska statusen i ytvatten* innebär däremot att man mäter ämnen som förekommer i vattnet, exempelvis om det innehåller metaller som kvicksilver eller andra farliga ämnen.

I arbetet med vattenförvaltningen ska vattenmyndigheten vidare fastställa miljö kvalitetsnormer.<sup>21</sup> Sådana syftar till att skydda människors hälsa och naturen. Miljö kvalitetsnormer kan antingen beskrivas som ett miljömål eller som gränsvärde - detta beroende på om den avser ett vattens ekologiska eller kemiska status. När det gäller fastställandet av den kemiska vattenstatusen handlar det om att fastställa hur hög halt av ett visst ämne som får förekomma i ett vattendrag. I det fallet ses oftast miljö kvalitetsnormen som ett gränsvärde.<sup>22</sup> Miljö kvalitetsnormer för den ekologiska statusen i ett vattendrag behandlas däremot alltid som ett miljömål.

Miljö kvalitetsnormer för den ekologiska statusen kan utgöras av hög, god, måttlig, otillfredsställande eller av dålig vattenstatus. När en miljö kvalitetsnorm beslutas gäller att ”sämst kvalitetsfaktor avgör”.<sup>23</sup> Detta kommer sig av att vattenstatusen inte får försämrats och att målet om god ytvattenstatus

---

<sup>19</sup> Högre vattenväxter, källa: Nationalencyklopedin

<sup>20</sup> Förslag till miljö kvalitetsnormer för Södra Östersjöns vattendistrikt, s.18

<sup>21</sup> 4 kap. VFF

<sup>22</sup> 5 kap. 2 § st 1 p1 MB

<sup>23</sup> 4 kap. 2 § VFF

inte får äventyras.<sup>24</sup> Miljökvalitetsnormer anses vara rättsligt bindande mål. Bland myndigheter är den dominerande uppfattningen emellertid att det inte är möjligt för en enskild att åberopa dem i en process.<sup>25</sup> För att normerna ska kunna åberopas måste nämligen möjligheten finnas att knyta den aktuella miljökvaliteten direkt till enskildas rättigheter och skyldigheter.<sup>26</sup> EU-domstolen har dock betonat att då en enskild försatts i en situation där dennes hälsa hotas, måste möjligheten finnas att åberopa en regel likt miljökvalitetsnormen.<sup>27</sup> Miljökvalitetsnormernas rättsliga status är därmed omtvistad. Än så länge kan normerna sägas ha en styrande verkan och påverkar enskilda då myndigheter och kommuner beslutar.<sup>28</sup>

Ett andra moment i arbetet med vattenförvaltningen är att utarbeta ett åtgärdsprogram. När dessa beslutas ligger miljökvalitetsnormerna till grund för de åtgärder som ska vidtas inom ett vattendistrikt. Eftersom åtgärdsprogrammet innehåller övergripande mål krävs att lokala myndigheter även utarbetar konkreta åtgärdsplaner.<sup>29</sup> Ett åtgärdsprogram har endast en indirekt rättslig verkan mot enskilda - dock är det styrande för myndigheters och kommuners tillämpning av lagregler och styrdokument.<sup>30</sup>

Som sista moment i vattenförvaltningscykeln, kommer förvaltningsplanen. I en sådan framgår t.ex. uppgifter om det särskilda avrinningsområdets status. Även ska här framgå en sammanfattning över eventuell betydande miljöpåverkan. Förvaltningsplanen inlämnas sedan till EU-kommissionen och

---

<sup>24</sup> 4 kap. 2 § VFF

<sup>25</sup> Naturvårdsverket: Förslag till miljökvalitetsnormer för Södra Östersjöns vattendistrikt, s.20

<sup>26</sup> Utveckling av miljökvalitetsnormer, Naturvårdsverkets rapport 200

<sup>27</sup> EGD:s mål 361/88 Kommissionen mot Tyskland och mål 59/89 Kommissionen mot Tyskland och C-237/07 Janecek

<sup>28</sup> [http://www.vattenmyndigheterna.se/NR/rdonlyres/1CE94952-18CC-4C09-A6F6-6554BD7867A4/129568/4MKN\\_mkn\\_vf.pdf](http://www.vattenmyndigheterna.se/NR/rdonlyres/1CE94952-18CC-4C09-A6F6-6554BD7867A4/129568/4MKN_mkn_vf.pdf)

<sup>29</sup> Joakim Kruses föreläsning(p.p), Uppsala universitet 2010, s.31

<sup>30</sup> Joakim Kruse, s. 30

för medlemsstaten kan den ses som en rapport vilken ska användas vid beslut inför nästa vattenförvaltningscykel.<sup>31</sup>

## **2.2 Vattenförvaltning i svensk rätt och implementeringen av RDV i svensk rätt**

Ambitionen med en hållbar vattenförvaltning uttrycks främst genom miljöbalkens portalparagraf där det grundläggande målet om en hållbar utveckling med tanke på nuvarande och kommande generationer uttrycks.<sup>32</sup> Genom olika nationella s.k. miljömål specificeras portalparagrafen, bl.a. i ”Levande sjöar och vattendrag”. Miljömålen är dock inte juridiskt bindande, men är vägledande vid myndigheters lagtolkningar.<sup>33</sup>

Implementeringen av RDV har skett genom bestämmelser i 5 kap. MB. Här framgår innebörden av miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram, samt regleras hur vattenmyndigheterna fördelats på de olika avrinningsdistrikten. En viktig förordning som knyter an direkt till miljöbalkens femte kapitel är vattenförvaltningsförordningen (2004:660,VFF).

I VFF regleras mer i detalj hur arbetet med vattenförvaltningen ska gå till. Exempelvis förklaras här på vilket sätt miljö kvalitetsnormer ska fastställas. Enligt förordningen ska en miljö kvalitetsnorm fastställas så att tillståndet i ytvattenförekomster inte försämras och så att alla ytvattenförekomster - utom de som förklaras som konstgjorda eller kraftigt modifierade - senast den 22 december 2015 uppnår god ytvattenstatus enligt bestämmelserna i bilaga V i RDV.<sup>34</sup> När det gäller tidsfristen för måluppfyllelsen till år 2015, framgår det av förordningen att det finns undantag från denna. Situationer som kan föranleda uppskov är då det är ekonomiskt eller tekniskt omöjligt

---

<sup>31</sup> <http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/om-vattenmyndigheterna/vattenforvaltningens-arbetscykel/Pages/default.aspx>

<sup>32</sup> 1 Kap. 1 § MB

<sup>33</sup> Den svenska miljörätten, Michanek och Zetterberg, s 109

<sup>34</sup> 4 Kap. 2 § VFF

att nå målet om god ytvattenstatus, i sådana fall kan medlemsstaten få dispens till senast år 2027.<sup>35</sup>

### 2.3 Rättsligt skydd för ål

Ytterligare en lagstiftning från EU är Rådets förordning (EG) nr 1100/2007 av den 18 september 2007 om åtgärder för återhämtning av beståndet av europeisk ål (ålförordningen). Denna anknyter till RDV då det för ålens fortlevnad krävs en god ekologisk vattenstatus. I preambeln till ålförordningen fastslås att det är nödvändigt att säkerställa en samordning och konsekvens mellan åtgärder enligt förordningen och RDV.<sup>36</sup> Förordningens övergripande syfte är att minska ålens dödlighet. I nuläget är ålen nästintill utrotningshotad.

Förordningen uppställer krav på medlemsstaterna att så snart som möjligt vidta lämpliga åtgärder för att minska dödligheten hos ål bl.a. genom åtgärder av vattenkraftturbiner.<sup>37</sup> De krav som vilar på medlemsländerna är bl.a. att se till att minska fisket av ål från år 2009 med ca 15 % varje år. Medlemsländerna ska även inrätta ett kontroll- och övervakningssystem över ålfångsten.<sup>38 39</sup>

Av vad som framgår i förordningen har medlemsländerna möjlighet att besluta om nationella förvaltningsplaner i syfte att upprätthålla ålens fortlevnad. En sådan förvaltningsplan har upprättats i Sverige med målet att 40 % av all blankål som existerar i landets vattenförekomster ska ha utvandrat till havs inom en tidsperiod av 5 år.<sup>40</sup> De mest aktuella åtgärderna består bl.a. i att fisket endast ska ske inom en sammanhängande tidsperiod och av fiskare

---

<sup>35</sup> 4 Kap. 9 § VFF

<sup>36</sup> Rådets förordning (EG) nr 1100/2007 av den 18 september 2007 om åtgärder för återhämtning av beståndet av europeisk ål

<sup>37</sup> Ålförordningen art 2 p.10

<sup>38</sup> Ålförordningen art. 10 p 1

<sup>39</sup> Ålförordningen art. 3(h)

<sup>40</sup> Förvaltningsplan för ål, s 5

som har tillstånd att använda ett visst antal redskap samt att fredningstiden måste utökas. I syfte att komma till rätta med de riskfyllda kraftverksturbinerna, har en strategi mellan Fiskeriverket och de enskilda vattenkraftsägarna upprättats. Denna är dock inte juridiskt bindande utan enbart på frivillig basis.<sup>41</sup> Kraftverksbranschens och myndighetens överenskommelse ska utvärderas år 2012 och likadant gäller för själva förvaltningsplanen. Dock har förvaltningsplanen redan då den trädde ikraft mötts av kritik.<sup>42</sup> Naturvårdsverket ansåg bl.a. att den innebar en alldeles för långsam återhämtning av ålbeståndet och att det först om 200 år skulle vara möjligt att se någon förbättring.<sup>43</sup> Naturvårdsverket ansåg att det krävdes en högre ambition för att komma till rätta med situationen, t.ex. genom ett totalförbud av ålfiske.<sup>44</sup>

Den nationella lag som finns på fiskeområdet är fiskelag (1997:787). Av denna framgår det att varje medborgare har rätt att fiska i allmänt vatten medan rätten till fiske i enskilt vatten tillkommer fastighetsägaren.<sup>45</sup> Från denna huvudregel finns sedan flertalet undantag, vilka det stadgas om i Fiskeriverkets föreskrifter (2004:36).

Fiskelagen kan knappast påstås tillvarata fiskevårdsintresset utan snarare intresset av rätten till fiske. Överhuvudtaget är lagen otidsenlig och oklar.<sup>46</sup> En utredning om en ny fiskelag presenterades därför sommaren 2010. Utredningens förslag är att en ny fiskelag ska stiftas som i stället syftar till fiskevård. Ett av förslagen i utredningen är att den nya lagen ska innehålla en portalparagraf likt miljöbalken, vilken ska förkunna vårt synsätt gällande

---

<sup>41</sup> Förvaltningsplan för ål, s.54

<sup>42</sup> Bl.a. av Naturvårdsverket i yttrandet till Fiskeriverkets remiss " Nationell förvaltningsplan för ål samt reglering av ålfisket för 2009.

<sup>43</sup> Naturvårdsverkets remissyttrande över fiskeriverkets remiss över "Nationell förvaltningsplan för ål samt reglering för ålfisket", år 2008, s 1

<sup>44</sup> Naturvårdsverkets remissyttrande 2008, s 1

<sup>45</sup> Fiskelag (1997:787) 8-9 §§

<sup>46</sup> SOU 2010:42, s 12



fiskevården.<sup>47</sup> Utredningen har lagts på hyllan till år 2013 i väntan på att EU:s fiskeripolitik ska bli klar eftersom det har skett flera uppdateringar på området.<sup>48</sup>

För uppfyllandet av RDV:s mål om god ekologisk ytvattenstatus krävs, som tidigare nämnts, att ålbeståndet hålls intakt och därtill att fisken ökar i antal. De regler som finns på fiskeområdet idag är inte tillräckliga för att säkerställa detta. I väntan på en mer modern fiskelag krävs det emellertid att arbetet med vattenvård och fiskevård fortgår så att RDV:s mål uppnås. Enligt bestämmelserna i RDV har vi nu en tidsplan för detta på ca tre år.

---

<sup>47</sup> SOU 2010:42, s 13

<sup>48</sup> Fiskeriverkets yttrande 2011-03-05, s 1

### 3. Vattenförvaltningen kring Alsterån

#### 3.1 Naturen och skyddsintressen i Alsteråns huvudfåra

Alsterån rinner från Kronobergs län, genom Kalmarlän och mynnar ut i Östersjön i höjd med Kalmar. Vattendraget är ett av Kalmarläns mest värdefulla och utgör lek - och uppväxtområde för havsöring och lax. Dessutom är bottenfaunan rik på organismer. Historiskt sätt har ån spelat en stor roll som kraftkälla för drift av kvarnar, sågar och industriella anläggningar. Dessa verksamheter har lämnat spår efter sig som på grund av sina kulturhistoriska värden får stå kvar men som kan vara till nackdel vid naturvårdanden åtgärder.<sup>49</sup>

Vattnet i ån är klassat som naturligt, vilket betyder att det inte modifierats genom konstgjorda regleringar.<sup>50</sup> Ån består trots det av vattenregleringar och de flesta av dem är kraftverk.<sup>51</sup> Utifrån RDV:s krav om klassning av vattenstatus, har länsstyrelsen bedömt Alsteråns vattenkvalité ur ett ekologiskt, kemiskt och kvantitativt perspektiv. Bedömningen över den ekologiska vattenstatusen har gjorts främst utifrån parametern fiskfauna.<sup>52</sup>

Vid mätningar har fiskfaunan visat sig vara variationsrik. I de nedre delarna av ån förekommer lax, öring och ål. Dessa arter är beroende av att vattenflödet är naturligt. I de centrala delarna av ån har påträffats gädda, abborre och mört.<sup>53</sup> Några av dessa fiskarters lever både i vattendrag och ute till havs vilket innebär att arterna behöver ”fri lejd” för sitt fortbestånd. Även om fiskfaunan är variationsrik har den över tid förtunnats. Till följd av detta bedömer länsstyrelsen att den ekologiska ytvattenstatusen är måttligt god.<sup>54</sup> Målet om god ytvattenstatus till år 2015 antas därför inte komma att nås och

---

<sup>49</sup> Åtgärdsförslag över Alsteråns avrinningsområde, s 1,

<sup>50</sup> <http://www.viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterEUID=SE631734-149541&userProfileID=3>

<sup>51</sup> Alsterån 2009, Håkan Sandsten&Karin Almlöf, Calluna AB

<sup>52</sup> <http://www.viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterEUID=SE631734-149541&userProfileID=3>

<sup>53</sup> Dokument:Åtgärdsområde, Alsteråns huvudfåra, Nybro och Mönsterås kommun samt Länsstyrelsen i Kalmarlän, s 2

<sup>54</sup> <http://www.viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterEUID=SE631734-149541>

det finns skäl att skjuta fram måluppfyllelsen till år 2021. Som underlag för beslut om uppskov med måluppfyllelsen ligger en riskanalys. Den utgår från frågor om hur tillståndet i vattnet ser ut idag, hur tillståndet i vattendraget kommer att se ut i framtiden med olika omkringliggande miljöpåverkan och hur vattenutnyttjandet kommer att se ut i framtiden.<sup>55</sup>

På många håll i ån uppnås inte heller god kemisk ytvattenstatus. Anledningen till detta är en för hög halt av kvicksilver, vilken tros komma till stor del från internationella luftnedfall.<sup>56</sup>

För att tydliggöra åns hydrologi något mer, kan exempel på problem ges med utgångspunkt i en speciell vattensträcka i ån – nämligen den mellan Alstermo och Fröseke. I denna vattensträcka uppnås varken god ekologisk eller kemisk vattenstatus. De miljöproblem som uppmärksammas består här av flödesförändringar, kontinuitetsförändringar och morfologiska förändringar. Enkelt uttryckt innebär flödesförändringar att onaturliga förändringar i vattnets naturliga flöde skett, t.ex. genom reglering. När det gäller kontinuitetsförändringar innebär sådana att konstgjorda hinder som t.ex. dammar, bryggor eller broar hindrar den naturliga kontinuiteten. Andra exempel är vägtunnor eller fiskgaller vilka hindrar organismer och arter att ta sig vidare i vattenleden. Morfologiska förändringar kan sägas innebära att vattenförekomsten har ändrats fysiskt genom ex. kanalisering, rensning, invallning eller liknande.<sup>57</sup>

Att målet om god ekologisk ytvattenstatus inte bedöms kunna nås till år 2015 säger en del om hur vattnet mår och framförallt den omfattande tid som krävs för att reparera dess skador. Nedan kommer jag att redogöra för de åtgärder som behöver vidtas för att till viss del komma tillrätta med problemen.

---

<sup>55</sup> <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/viss/Sv/vattenforekomst/riskbedomn/Pages/index.aspx>

<sup>56</sup> <http://www.viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterEUID=SE631734-149541>

<sup>57</sup> <http://www.viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterEUID=SE631734-149541>

### 3.2 Åtgärdsprogrammet för Södra Östersjöns vattendistrikt

I nuvarande åtgärdsprogram för Södra Östersjöns vattendistrikt har Vattenmyndigheten fastställt 38 olika åtgärder vilka är nödvändiga att vidta för att alla vattenförekomster i avrinningsdistriktet ska uppnå målet om god yt- och grundvattenstatus till år 2015.<sup>58</sup>

Programmet nämner särskilt en viktig övergripande åtgärd, nämligen att myndigheter och kommuner måste utöka sitt kunskapsunderlag/arbetsmaterial och uppdatera sig på olika miljöaspekter kring olika vattendrag.<sup>59</sup> En annan åtgärd som är prioriterad för länsstyrelsernas del är att se över vattenverksamheters tillstånd. Det är även angeläget att länsstyrelserna verkar för omprövningar av sådana verksamheter som kan antas ha skadlig inverkan på vattenmiljön – särskilt gäller detta för de vattenförekomster vilka riskerar att inte uppnå målet om god kemisk och ekologisk status. Vidare ska länsstyrelserna säkerställa att verksamhetsutövare genomför nödvändiga egenkontroller och har de kontrollprogram som behövs för att kunna bedöma verksamhetens inverkan på ekologisk, kemisk och kvantitativ status i vattenförekomster.<sup>60</sup>

Av åtgärdsprogrammet framgår även ett antal viktiga åtgärder som berör kommunerna. Till stor del handlar det om att arbete måste ske för att bibehålla en god dricksvattenförsörjning. Andra åtgärder går ut på aktivt arbete med sådana vattenförekomster vilka ligger i riskzonen att inte uppnå god ekologisk eller kemisk status. För att kommunerna ska nå framgång med ett sådant arbete bör de inrätta vattenskyddsområden samt utveckla planläggning och prövning så att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås.<sup>61</sup>

---

<sup>58</sup> Åtgärder som behöver vidtas av myndigheter och kommuner i Södra Östersjöns vattendistrikt, s.10

<sup>59</sup> Åtgärdsprogram över Södra Österjön 2009-15, s 11

<sup>60</sup> Åtgärdsprogrammet över Södra Östersjön, s 14

<sup>61</sup> Åtgärdsprogram över Södra Östersjön, s 15

Ett krav, vilket främst riktas mot Kammarkollegiet, innebär att underlag och strategier ska tas fram, i syfte att lättare kunna ompröva vandringshinder, regleringar och andra fysiska ingrepp som påverkar vattenmiljön.<sup>62</sup>

De mer specifika åtgärder som behöver vidtas beträffande Alsterån, framgår inte av åtgärdsprogrammet. Dessa beskrivs istället i lokala dokument vilka gäller per åtgärdsområde. Ett åtgärdsområde utgörs av ett kustområde, ett huvudavrinningsområde eller delar av ett huvudavrinningsområde.<sup>63</sup> För att få klarhet i vad som gäller för Alsterån är det därför aktuellt att titta närmare på dokumentet ”Åtgärdsförslag för Alsteråns avrinningsområde”. Av detta framgår att det krävs fler undersökningar och åtgärder än de som redan gjorts. Man bör t.ex. arbeta mer med biotopvård och fiskevård - sistnämnda i form av byggande av fiskvägar. Vidare nämns det att i 16 av vattenförekomsterna krävs det utrivningar av dammar, anläggningar av inlöp och omlöp – detta för att utvandringssvågar för ål kan uppnås. Övriga åtgärder innebär förstärkningsutsättning av öring och annan fisk.<sup>64</sup>

---

<sup>62</sup> Åtgärdsprogram över Södra Östersjön, s 13

<sup>63</sup> Åtgärdsprogram över Södra Östersjön, s16

<sup>64</sup> Fiskevårdsplan Kalmar län

## 4. Miljökrav enligt den äldre vattenlagen

### 4.1 Tillståndsprovning enligt den äldre vattenlagen

Tiden före 1918 års vattenlag (ÄVL) präglades av en civilrättslig syn på vattenförvaltningen. Reglerna i den tidigare lagen - 1880 års vattenrättsförordning – syftade till att bestämma markägares rättigheter och skyldigheter gällande vatten i förhållande till omgivningen.<sup>65</sup> Vid 1900-talets början framskred i stället en ny tankegång inom politiken. I samband med att industrisamhället blomrade ut började man förstå vilka enorma krafttillgångar som fanns i ett vattenfall. Intresset för att tillgodogöra sig energin ur ett sådant blev ett riksintresse.<sup>66</sup> I och med den progressiva tidsandan var ÄVL en efterlängtad styrdokument. Lagen syftade främst till att klargöra ägarförhållandena för vatten, särskilt mellan enskilda och staten. Man såg helst att vattnet till stor del skulle ägas av staten. Dessvärre fanns det knappt något naturvårdande syfte med lagen.

Dåtidens materiella provningsregler återfanns i kap 2 ÄVL och benämndes ”Om byggande i vatten” - kapitlet påminner till viss del om kap. 11 i MB.

Av 2 kap. 1 § ÄVL framgick vilka åtgärder som utgjorde ”byggande i vatten”. Med byggande i vatten avsågs: ett uppförande av en damm, bro, brygga, vall, hus eller annan anläggning, även verkställande av fyllning eller pålning i vattendrag, sjö eller mindre havet eller på land så nära strandbädden, att inverkan kunde ske på vattenståndet.

Av 2 kap. 2 § ÄVL framgick den allmänna principen om hur byggande i vatten fick gå till. Här meddelades att det skulle göras så att ”ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.” Regeln tog sikte på hur verksamheten fick utföras, dvs. inte om den ansågs

---

<sup>65</sup> Naturvårdsverkets faktablad 2007, Omprovning av vattenverksamhet, s.5

<sup>66</sup> Riksdagstrycket, 1918 års vattenlag.

tillåtlig.<sup>67</sup> Innebörden var att hänsyn skulle tas till enskildas intresse liksom till ”allmän natur”. Det fanns ett krav på att t.ex. använda sig av metoder som var minst ingripande gentemot enskilda och andra motstående intressen. Detta innebar att om det fanns två ungefär likvärdiga alternativa utföranden skulle det sätt väljas som medförde minst intrång och olägenhet. Verksamhetsutövaren kunde dock bli tvingad att välja ett mer kostnadskrävande alternativ om detta var av mindre skadegörande karaktär. Dock fick lönsamheten med företaget inte inskränkas så att det kom att bli lönlöst. Bedömningen hade Vattendomstolen att göra från fall till fall.

Av 2 kap. 3 § första stycket ÄVL framgick hur tillåtligheten skulle bedömas i en situation där sökandes intresse av att bygga i vatten stred mot sakägares ekonomiska intressen. Så kallad tvångsrätt kunde meddelas den sökande om netto nyttan<sup>68</sup> med byggandet övervägde skador och olägenheter. Den första lydelsen i paragrafen var dock att ingen fick lov att bygga på ett sätt som medförde skada eller intrång på vare sig annans egendom, jord, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall. I samma mening meddelades sedan ett undantag, nämligen att om nyttan med byggnaden uppgick till ett värde som motsvarade tre respektive två gånger kostnaden för skadan/intrånget, skulle byggandet vara tillåtligt. Med ”värde” menades främst ett ekonomiskt men enligt lagens förarbete skulle det ideella värdet inte uteslutas från sammanräkningen.<sup>69</sup> 2 kap. 3 § första stycket ÄVL var av central betydelse men utlöstes endast i det fall då vattenverksamheten skulle byggas på annans egendom. Vid byggande på en fastighet som ägdes av sökande var byggandet därför alltid tillåtligt, såvida inte allmänna intressen eller fisket skadades alltför mycket.<sup>70</sup>

---

<sup>67</sup> Om byggande i vatten, Lennart af Klintberg, s 14

<sup>68</sup> Bruttonyttan minskad med byggnadskostnaden. I byggnadskostnaden inkluderades även sådan skada på egendom vilken ägdes av den byggande.

<sup>69</sup> s. 30 i Riksdagsbetänkandet

<sup>70</sup> Af Klintberg, s 20

När det gällde tillåtlighet till uppdämning av vatten som kunde komma att försvåra framtida torrläggning av mark, skulle skadan beräknas enligt ovan men endast jämföras med nyttan en enda gång.<sup>71</sup>

Av 2 kap 3 § andra stycket ÄVL, framgick när undantagsregeln ändå fick ge vika för mer allmänna intressen. De situationer som då innefattades var om det uppstod avsevärda eller väsentliga besvär för befolkning och näringsliv pga. byggnation i vatten eller om byggnationen kom att innebära en bestående förändring av naturförhållanden ”varigenom väsentlig minskad trevnad för närboende eller betydande förlust från naturskyddssynpunkt var att befara”. Byggnation i vatten fick i nämnda fall inte ske, trots den två eller tredubbla värdeövervikten. Ett undantag var dock då byggnationen var av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten, eller ur annan synpunkt. I dessa fall kunde kungen lämna sitt medgivande.

Enligt den tillståndsprovning som gällde under ÄVL fanns det alltså ett svalt intresse av att skydda naturvärden. Intresset visade sig främst genom 2 kap. 3 § andra stycket ÄVL. Sett ur ett historiskt perspektiv kunde 2 kap. 3 § ÄVL ändå ses som en modern, nyskapande och hänsynstagande regel som avsåg sociala och allmänna intressen. Vad man åsyftade med det ”allmänna intresset” var dock främst fisket och jordbruket. I slutändan handlade det om att stilla befolkningens hunger och fattigdom genom att utveckla samhället till ett mer modernt sådant.

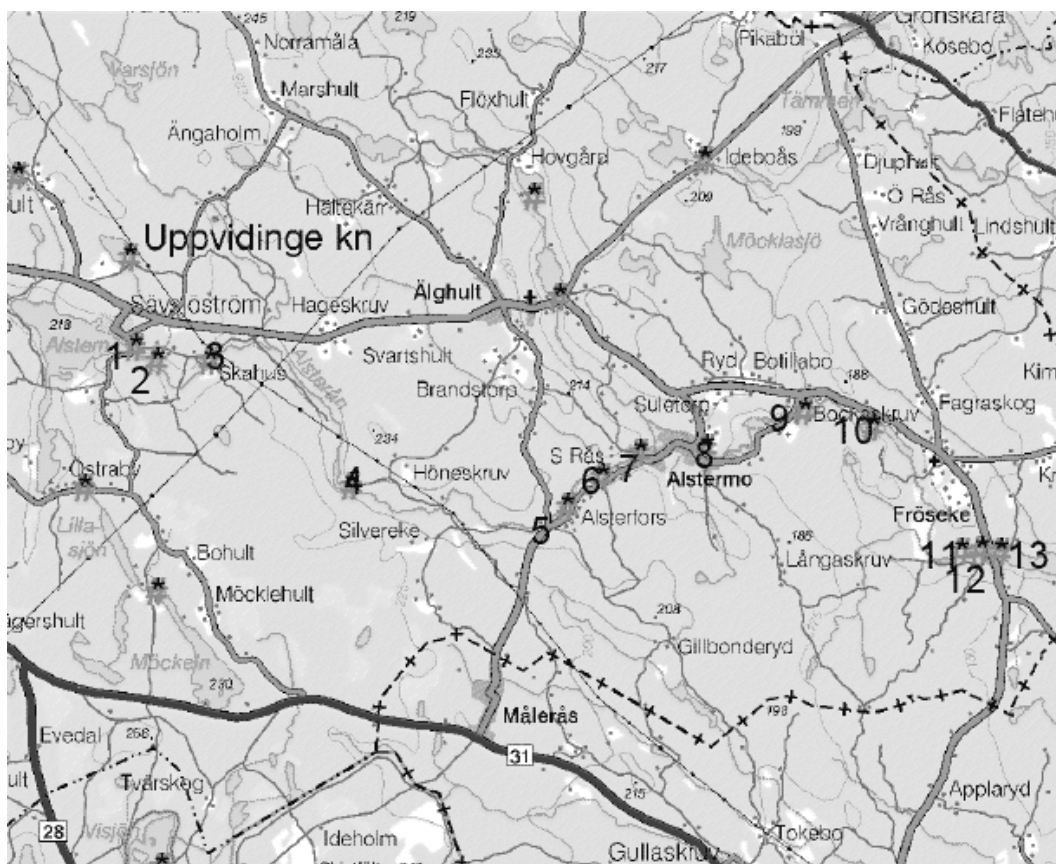
#### **4.2 Referat från äldre vattendomar**

Exempel på hur provningsreglerna enligt ÄVL tillämpades framgår av nedanstående referat av vattendomar. Vattendomarna gäller för kraftverk i vattensträckan Uvasjön och Lillån i Alsterån. Vattensträckan är ca 1,4 lång och ungefär fem kraftverk utnyttjar idag dess kapacitet som energikälla.

---

<sup>71</sup> 2 kap 4 § ÄVL





Kraftverken där de är belägna. Nr 9. Kraftverket Rydefors nedre, nr 10 kraftverket Skälvandsström och nr 13. Kullafors kraftverk

**Rydefors nedre kraftverk.** Söderbygdens vattendomstol meddelade tillstånd den 20 juni 1963 till ökad vattenuppdämning m.m. för Rydefors kraftverk i dåvarande Älghults socken.<sup>72</sup> I målet började domstolen med att utreda tillåtligheten av den utökade vattenuppdämning som sökande önskade. Prövningen gjordes i enlighet med 2 kap 3 § första stycket ÄVL. Till en början gjorde domstolen en "båtnadsberäkning" för att beräkna nyttoeffekten med kraftproduktionen. Domstolen konstaterade att den alstrade kraften skulle få en "bruttobåtnad" på 50 000 kr inräknat den kapitaliseringsvinst

<sup>72</sup> Ad 13/1960

som själva kraftverket i sig medförde. När det gällde beräkandet av kostnaderna, utgick domstolen från de av sökande inlämnade kostnadsberäkningar men tog även hänsyn till sakägares synpunkter.

När det gällde bedömningen av de skador företaget kunde medföra konstaterade domstolen att det fanns risk för viss markskada på fastigheter tillhörande annan än sökande. Skadorna ansågs kunna påverka ängsmark och åkermark och därmed ansågs det att företaget kunde orsaka ”minskad trevnad” för annan. För att byggandet skulle vara tillåtligt skulle nyttan med företaget uppgå till ett högre värde än skadan.<sup>73</sup> Domstolens båtnadsberäkning utmynnade i följande uttalande:<sup>74</sup>

”Den efter avdrag av byggnadskostnaderna och vad därmed äger samband kvarstående nyttan uppgår till ett värde av cirka 18 000 kr. Detta värde skall jämföras med av företaget orsakade skador och intrång, vederbörligen uppräknade på sätt anges i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen. Enär skadesidan efter sålunda verkställd uppräkning befinnes utgöra 10 552 kr, finner vattendomstolen att företaget ligger väl inom gränserna för vad som fordras i fråga om ekonomisk tillåtlighet.”<sup>75</sup>

Det framgick inte av domen vilken lagregel domstolen hade stött sig på för tillåtlighetsbedömningen. Eftersom yrkandet i domen avsåg en uppdämning är det troligt är att domstolen tillämpat 2 kap. 4 § ÄVL. Av den regeln framgick att vid byggande i vatten som vållade uppdämning, som hindrar eller försvårar framtida torrläggning av mark, skulle nyttovärdet överstiga skadekostnaderna.<sup>76</sup>

Domstolen meddelade sedan olika bestämmelser och villkor. Det första innebar en tillåtelse att *höja dammkrönet* med 0,5 meter. Ett andra villkor var att *höja en jordvall* som var i anslutning till dammen med 0,2 – 0,3 meter. Vidare meddelades att sökande fick *uppdämma vattenytan i ån* till en höjd

---

<sup>73</sup> 2 kap. 4 § ÄVL

<sup>74</sup> AD 13/1960

<sup>75</sup> AD 13/1960

<sup>76</sup> 2 kap 4 § ÄVL

av + 20,8 m. Ett annat villkor innebar att till förmån för kraftverket *utöva korttidsreglering* mellan dämningens gräns och höjden +20,5 m<sup>77</sup> under tiden 1 juni-1 september samt höjden +20,10 m under övrig tid av året. Särskilda villkor meddelades för korttidsregleringen.

Mer specifika villkor gällde för vattenhushållning, vattenståndsobservationer/kontroll och regler ersättning. För dessa särskilda ändamål hade sökande att dels hålla sig till det allmänna villkoret om angivna dämning- – sänkingsgränser, dels att ständigt se till att en viss vattenmängd flödade i vattendraget. Slutligen meddelades ett villkor om att verksamhetsutövaren kontinuerligt skulle göra observationer över vattenståndet och föra anteckningar om själva driften av vattenanläggningen. I enlighet med dåtidens ersättningsbestämmelser meddelades i vattendomen den compensation som i vissa fall skulle utges till sakägare. Ett slags förbehåll gjordes också om att om företaget skulle medföra skador på fisket så skulle sakägaren (i detta fall en grannfastighet) äga rätt att föra talan för oförutsedda skador.

**Kullafors kraftverk.**<sup>78</sup> I ett delutslag från den 9 december 1940 gjordes en laglighetsprövning gällande Kullafors kraftverk samt ett yrkande om tätning och en höjning av en damm. Anledningen till prövningen var att den tidigare fastslagna dämningens gräns medfört skador på en närliggande kraftverksanläggning (Kroneström nedre). I domen bedömdes först lagligheten och vilka villkor som skulle ligga till grund för den fortsatta driften av kraftverket.

I målet tilläts ägaren till kraftverket att bibehålla verksamheten i befintligt skick under förutsättningen att ett nytt flodutskov inrättades. Detta flodut-

---

<sup>77</sup> I detta sammanhang är +20,5 meter en höjd inom ett speciellt höjdsystem

<sup>78</sup> AD 37/1934

skov skulle byggas på ett sätt så att ålfisket inte skadades. Dessutom skulle verksamhetsutövaren utföra rensningar av ån nedströms flodutskovet.

Till skydd för ålfisket krävde domstolen att verksamhetsutövaren skulle anordna en ålyngelledare vid kraftverkskanalen och även inhämta statens fiskeriingenjörers förslag på skyddsåtgärder för ålfiske. Dessutom meddelades villkor om att verksamhetsutövaren under maj till september skulle släppa fram tillräckligt med vatten till fördel för ålfisket. Även förbjöds ålfiske mellan Uvasjön och en viss sträcka fram till kraftverket, om det inte var så att en sjättedel av allt vatten i ån fritt släpptes fram så att fisken obehindrat kunde passera. I domen påminnes även att det vid intaget till kraftstationen skulle uppsättas ett fiskgaller.

Vidare utreddes frågan om tätning och höjning av dammen. Detta tilläts under villkoret att det samtidigt användes ett skibord<sup>79</sup> som skulle sänka dammen. Det bedömdes att ingen skada skulle uppstå om dessa åtgärder vidtogs. Frågan om tillåtlighet kom därför aldrig att närmare utredas.<sup>80</sup>

**Skälvandeström.**<sup>81</sup> I Söderbygdens vattendomstol prövades den 20 februari 1936 om firman J.C Gustafsson & CO fick tillåtelse att uppföra ett vattenkraftverk och en dammbyggnad samt om tillstånd kunde ges för upprensningar i Alsterån. Domstolen skulle även pröva tillåtligheten av en vattenuppdämning på en höjd av +99,80 meter över jämförelseplan<sup>82</sup> och lika så om en reglering av vattnets avrinning mellan den höjden och höjden + 99,55 meter över samma jämförelseplan .

---

<sup>79</sup> En öppning i en damm för avbördning av vatten (Nationalencyklopedin)

<sup>80</sup> AD 37/1934

<sup>81</sup> AD 40/1935

<sup>82</sup> En viss punkt i ett visst höjdsystem som man utgår ifrån vid beräkning av exempelvis uppdämningar.

Av utredningen i målet framgår en båtnadsberäkning och en förteckning över de sakägare som skulle komma att påverkas av vattenhöjningen. En bilaga medföljde också där förslag på skadeersättning till sakägarna gavs. När det gällde hushållningen av vattnet konstaterade domstolen att det var anläggningens ägare som skulle sörja för att vattnet inte översteg den vattenhöjd vilken skulle medges. Ägaren skulle även släppa fram ”minst den normala vattenmängd – av domstolen beräknad till 0,65 kubikmeter i sekunden - då tillrinningen uppgår till eller överstiger denna vattenmängd samt i annat fall hela tillrinningen.” Domstolen kom även in på hänsyn till fisket. I målet hördes en fiskeriintendent som menade att verksamhetsutövaren var tvungen att ”anbringa erforderligt antal ålyngel” och släppa fram erforderligt vatten mellan maj-september så att fisken förhindrades att hamna i turbingaller.<sup>83</sup>

### **Sammanfattande bedömning.**

Av referaten ovan framgår det att viss hänsyn tagits till naturvård vid utredningarna, särskilt när det gäller fisk. Vid läsning av dessa äldre vattendomar är det dock uppenbart att domstolens utredningar främst kretsar kring frågan om vem som har rådighet över det aktuella vattnet, vilka som skulle komma att beröras av vattenverksamheten samt vilka ersättningsanspråken var vid en eventuell skada på kringliggande fastigheter.

---

<sup>83</sup> AD 40/1935

## 5. Gällande rätt

### 5.1 Prövningen av ansökningsmål

Dagens miljöregler i miljöbalken (1998:808) ställer stora krav på verksamhetsutövaren att iaktta naturvårdande hänsyn. Vid prövningen gäller ett antal rättsliga förutsättningar.

Definitionen av vattenverksamhet ges i 11 kap. 2 § MB. Vad som utgör en vattenverksamhet är bl.a. bortledning av vatten, avvattning av mark liksom tillförsel av vatten i syfte att öka en grundvattenmängd.<sup>84</sup> Typiska exempel på vattenverksamheter är: utrivning av damm eller, byggande av ett kraftverk. Det som faller utanför begreppet vattenverksamhet är sådant byggande som sker över vatten, t.ex. en bro där bropelarna inte berör vatten.<sup>85</sup>

För vattenverksamheter krävs som huvudregel tillstånd.<sup>86</sup> I vissa fall räcker det dock att en anmälan görs hos tillsynsmyndigheten. Verksamheter som omfattas av anmälningsplikt är sådana som medför mindre miljöpåverkan. Exempelvis räcker det med anmälan då en anläggning, fyllning eller pållning i ett vattendrag omfattar en bottenyta i vattendraget som uppgår till högst 500 kvadratmeter, eller vid anläggande av våtmark där vattenområdet har en yta som inte överstiger 5 hektar.<sup>87</sup> Undantag från tillståndsplikt eller anmälningsplikt gäller då en akut situation föreligger och en åtgärd i vatten måste vidtas. Ett annat undantag är då en vattenverksamhet uppenbarligen varken skadar allmänna eller enskilda intressen pga. vattenverksamhetens lilla inverkan på vattenförhållanden.<sup>88</sup> Det kan för detta fall röra sig om en verksamhet som varken inverkar på vattnets djup, läge eller kvalitet och

---

<sup>84</sup> 11 kap. 2 § MB

<sup>85</sup> Michanek och Zetterberg, s.293

<sup>86</sup> 11 kap. 9 § MB

<sup>87</sup> Förordning (1998:1388) om vattenverksamheter m.m

<sup>88</sup> 11 kap. 12 § MB

som heller inte är i vägen för exempelvis båttrafik eller annan verksamhet.<sup>89</sup> Om en vattenverksamhet påbörjas utan tillstånd kan tillsynsmyndigheten förbjuda verksamheten. Verksamhetsutövaren kan även riskera böter eller fängelse för brottet otillåten miljöverksamhet.<sup>90</sup>

Vid bedömningen av om en vattenverksamhet är tillåtlig har domstolen i enlighet med 11 kap. 6 § MB att avgöra om verksamheten är samhällsekonomiskt lönsam.<sup>91</sup> Domstolen ska göra en helhetsbedömning över alla skador och olägenheter som vattenverksamheten medför. Dessa ställs mot den sammanlagda nyttan. Med skador och olägenheter menas främst ekonomiska skador, men skador på ekologi och andra naturvärden har också beaktats i rättspraxis.<sup>92</sup> Ett sådant exempel är Sösjön (NJA 1989 s.581). Här nekades tillstånd för anläggande av ett minikraftverk pga. att det skulle förläggas i ett område vilket utgjorde riksintresse för det rörliga friluftslivet. Domstolen ansåg inte att fördelarna, i form av energiutvinning, uppvägde nackdelar som olägenheter för fisket, rennäringen och turismen i området.

Innebörden av regeln är likaså att förlustbringande vattenverksamheter kan medges tillstånd om de är av stort allmänt intresse. Exempel på detta är då tillstånd att anlägga fiskevägar medges trots att ingen ekonomisk lönsamhet existerar, varken för verksamhetsutövaren eller för allmänheten.<sup>93</sup>

Den avvägning som ska göras enligt 11 kap. 6 § MB är inte ensamt bestämmande för om en verksamhet är tillåtlig. Avvägningar och hänsynstagande till andra regler i miljöbalken som de allmänna hänsynsreglerna, hus-

---

<sup>89</sup> Utredning avseende vissa vattenrättsliga frågor, Mannheimer Swartling(Agnes Larfeldt Alvé) Stockholm 2008

<sup>90</sup> 26 kap. 9 § MB resp. MB 29 kap 4 § MB

<sup>91</sup> 11 kap. 6 § MB

<sup>92</sup> NJA 1989 s.581

hållningsreglerna och naturskyddsreglerna i miljöbalken är obligatoriska som prövningsgrunder. Vad gäller hänsynstagandet till 2 kap. MB så gäller numera att verksamhetens möjlighet att uppfylla miljö kvalitetsnormer är avgörande för om verksamheten tillåts.<sup>94</sup> Det är sökande som ska lämna in de handlingar som krävs för domstolens prövning av verksamheten. För vattenverksamheter består detta material alltid av en miljökonsekvensbeskrivning(MKB).<sup>95</sup>

En MKB kan vara mer eller mindre omfattande beroende på vattenverksamhetens påverkan på miljön. Det övergripande syftet med en MKB är dock att ge klarhet i hur verksamheten eller en viss åtgärd kan komma att påverka människor, natur, miljö och djur.<sup>96</sup> En MKB ska offentliggöras för allmänheten så att berörda intressenter ges en möjlighet att yttra sig.<sup>97</sup>

I ansökningsmål om vattenverksamhet krävs även att verksamhetsutövaren lämnar ett förslag till skadereglering. Detta innebär att verksamhetsutövaren ska komma in med en förteckning över uppgifter och beskrivningar på de sakägare som berörs eller kan komma att beröras av verksamheten. Verksamhetsutövaren ska även lämna en beskrivning över den ersättning var och en av sakägarna är berättigad till om verksamheten medför skada.<sup>98</sup>

I ett tillstånd till en vattenverksamhet fastställs också villkor, däribland för att främja fisket. Sådana villkor grundar sig bl.a. på 11 kap. 9 § första stycket MB. Av paragrafen framgår att verksamhetsutövaren har en skyldighet att ta hänsyn till fiskfaunan i det vattendrag som påverkas av verksamheten. Det kan innebära skyldigheter att underhålla eller vidta anord-

---

<sup>94</sup> 2 kap 7 § MB

<sup>95</sup> 6 kap. 1 § MB

<sup>96</sup> 6 kap. 3 § MB

<sup>97</sup> 6 kap. 4 § MB

<sup>98</sup> 22 kap 1 § MB st 2



ningar/fisktrappor till skydd för fisket eller att låta vatten flöda fritt. Av paragrafen framgår även att det är verksamhetsutövaren som ska stå för kostnaden för åtgärderna. Som ett alternativ kan verksamhetsutövaren i stället betala viss ersättning till Havs- och vattenmyndigheten (tidigare Fiskeriverket) som i sådana fall står för utförandet exempelvis en fisktrappa.

## 5.2 Tillsyn

Tillsynen över vattenverksamheter sköts främst av länsstyrelserna. Även Kammarkollegiet och Havs- och vattenmyndigheten<sup>99</sup> är utsedda för ändamålet. Vid tillsynsutövandet får myndigheten meddela förelägganden och förbud om det skulle behövas för efterlevandet av miljöbalken.<sup>100</sup> Av 26 kap. 9 § första stycket MB framgår att förelägganden och förbud inte får begränsa ett beslut eller ett tillstånd som har rättskraft enligt 24 kap 1 §.<sup>101</sup> Gränsen mellan myndighetens rätt att utöva tillsyn ( däribland rätt att förelägga om åtgärder) och den enskildes rätt att inte få sitt tillstånd inskränkt är oklar och svår att bestämma.<sup>102</sup> Vad som har prövats i en dom behöver inte alla gånger utfalla i något skriftligt. Naturvårdsverket har dock påpekat att det är av stor vikt att vad som har prövats i en tillståndsansökan uttryckligen framgår av tillståndet, om regeln i 26 kap. 9 § första stycket MB ska ha någon mening.<sup>103</sup> När det gäller verksamheter utan tillstånd, har myndigheten större handlingsutrymme att meddela förelägganden. Rättskraften omfattar som sagt endast verksamheter med tillstånd eller beslut. Vid brådskande situationer där människors hälsa riskeras eller då allvarlig skada för miljön uppkommit, har myndigheten också fria händer att meddela förelägganden och förbud.<sup>104</sup>

---

<sup>99</sup> Tidigare Fiskeriverket (upphörde den 1 juli 2011)

<sup>100</sup> 26 kap 9 § st 1 MB

<sup>101</sup> 26 kap 9 § st 3 MB

<sup>102</sup> Michanek och Zetterberg, s 259

<sup>103</sup> Naturvårdsverkets PM, ärende nr NV- 04510-10, Maria Hellström, s 1

<sup>104</sup> 26 kap 9 § 4 st MB

Vid myndighetens tillsyn påträffas ibland vattenverksamheter vilka påstås bedrivas i enlighet med ”urminnes hävd”.<sup>105</sup> Denna rättsgrund var från början en lagregel i 1734 års jordabalk och innebar att äganderätten till en fastighet, däribland rådigheten till vatten, tillkom den som hävdade sin ursprungliga och troligen förglömda rätt. Regeln om urminnes hävd gör sig gällande än idag, vid tillsyn och omprövningar samt vid laglighetsprövningar.<sup>106</sup> Den uråldriga rättsgrunden ställer till det vid myndigheternas tillsyn. Detta eftersom att det är svårt för myndigheten att komma underfund med vilka villkor som verksamheten drivs i enlighet med.<sup>107</sup> Enligt övergångslagen till miljöbalken kan urminnes hävd till en *vattenanläggning* tillräknas betydelse i vissa fall.<sup>108</sup> Den kan därigenom bli lagligförklarad. Det finns däremot ingen möjlighet att få en *vattenverksamhet* lagligförklarad med hänvisning till urminnes hävd. Följden blir att då länsstyrelsen eller Kammarkollegiet påträffar en vattenanläggning utan tillstånd (t.ex. en kraftverksdamm), är de förhindrade att förbjuda själva anläggningen, detta pga. av lagligförklaringen. Bedrivs däremot vattenverksamhet (t.ex. kraftverksproduktion) i anslutning till dammen kan tillsynsmyndigheten endast förelägga verksamhetsutövaren att söka tillstånd för kraftverksamheten.<sup>109</sup> Situationen är alltså inte ultimat eftersom myndigheten i vissa situationer hade velat förelägga om tillstånd för både anläggning och verksamhet i ett sammanhang.

### 5.3 Egenkontroll

Verksamhetsutövarens egenkontroll är nödvändig för att tillsynsarbetet ska fungera någorlunda effektivt. Den som är verksamhetsutövare måste vidta egenkontroller över verksamheten oavsett om den omfattas av tillstånd eller

---

<sup>105</sup> SOU 2009:42, s 158

<sup>106</sup> SOU 2009:42, s 158

<sup>107</sup> Enligt uppgift från Carola Lindeberg, Kronobergs länsstyrelse

<sup>108</sup> Övergångslagen 34 §

<sup>109</sup> Naturvårdsverkets PM, s 11

ej. Egenkontroller ska vidtas i enlighet med 26 kap 19 § i MB och förordningen (1998: 901) om verksamhetsutövers egenkontroll. Verksamhetsutövaren ska fortlöpande planera och kontrollera verksamheten i syfte att motverka olägenheter för miljön eller människor, bl.a. genom undersökningar. Resultatet av en undersökning ska på begäran av myndigheten lämnas in.<sup>110</sup> Mer specifikt innebär egenkontrollen att det ska dokumenteras vem i organisationen som ansvarar för skyldigheter enligt miljöbalken, föreskrifter enligt miljöbalken samt i domar och beslut för verksamheten.<sup>111</sup> Styrmedlet egenkontroll tillsammans med de allmänna hänsynsreglerna innebär att ett stort ansvar för miljöbalkens måluppfyllelser har lagts på verksamhetsutövaren.

De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB är generellt skrivna men väldigt omfattande. I 2 kap 2 § MB uttrycks att den som bedriver verksamhet ska skaffa sig kunskaper med hänsyn till verksamhetens art och omfattning i syfte att skydda människors hälsa eller miljön. I efterföljande regler uttrycks även att försiktighetsmått för en verksamhet måste iakttas samt att åtgärder måste vidtas för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten skadar människor eller miljön. Här uttrycks även principen om att ”bästa möjliga teknik” ska användas i verksamheten. Uttrycket innebär att tekniken ska vara ekonomiskt och tekniskt möjlig för branschen typiskt sett.<sup>112</sup> En verksamhetsutövare har alltså en skyldighet att använda den teknik som finns på marknaden och som är skonsammast för miljön.

En annan skyldighet som ligger på verksamhetsutövaren är att ha ett uppdaterat kontrollprogram. Tillsynsmyndigheten kan begära ett förslag till kon-

---

<sup>110</sup> kap 26:19 MB

<sup>111</sup> Förordningen (1998: 901) om verksamhetsutövers egenkontroll

<sup>112</sup> Prop.1997/98:45, del 2 s 17.

trollprogram eller förbättrande åtgärder från utövaren.<sup>113</sup> Ett kontrollprogram utgörs bl.a. av en redovisning där mätmetoder som används för övervakning av verksamheten framgår. Detta kan exempelvis vara metoder som visar på hur man mäter vattenkvalitén mm.

När det gäller miljöfarlig verksamhet krävs förutom krav på egenkontroll och följsamhet av de allmänna hänsynsreglerna – även att verksamhetsutövaren lämnar in en årlig miljörapport.<sup>114</sup> Kravet gäller än så länge inte för vattenverksamheter. Miljörapporter är till stor hjälp för tillsynsmyndighetens kunskapsuppbyggnad och prioriteringar över vilka verksamheter som bör omprövas. De ska innehålla information till tillsynsmyndigheten om vilka åtgärder som vidtagits för att verksamheten ska uppfylla tillståndsbeslutets villkor. Just nu pågår en politisk diskussion om att de årliga miljörapporterna även bör gälla för vattenverksamheter. I diskussionen om vilka vattenverksamheter som bör omfattas av kravet på miljörapport nämns bl.a. vattenkraftverk.<sup>115</sup>

#### **5.4 Rättskraften och omprövningsreglerna**

Vattenrättsliga tillstånd omfattas av rättskraft enligt 24 kap. 1 § MB. Att ett tillstånd omfattas av rättskraft innebär att det gäller mot alla ”såvitt avser frågor som har prövats i domen eller beslutet”.<sup>116</sup> Som huvudregel betyder det att en verksamhetsutövare är försäkrad mot att få sitt tillstånd inskränkt på annat sätt än genom omprövning. För verksamhetsutövaren innebär det följaktligen en förvissning om att verksamhetsproduktionen kan fortgå.

---

<sup>113</sup> 26 kap. 19 § MB

<sup>114</sup> 26 kap. 20 § MB

<sup>115</sup> SOU 2009:42 s.213

<sup>116</sup> 24 kap. 1 §

Tillstånd som meddelats enligt äldre lagstiftningar omfattas också av rättskraftsregeln. Enligt 5 § MBP likställs nämligen äldre tillstånd med moderna.<sup>117</sup> Anledningen till detta är troligtvis att lagstiftaren, vid ikraftträdandet för miljöbalken, ville tillerkänna även äldre verksamhetsutövare en viss rättssäkerhet. Ordalydelsen i paragrafen är:

*”Tillstånd (m.m) vilka avser verksamheter, hanteringar eller andra åtgärder - skall fortsätta att gälla, om de har meddelats genom beslut enligt bestämmelser i en lag som anges i 2 § eller motsvarande bestämmelser i äldre lag...”*<sup>118</sup>

Tillstånd meddelade enligt ÄVL omfattades av en stark rättskraft. Verksamhetsutövaren erhöll genom tillståndet en rätt för i princip all framtid, att behålla sin byggnation. Även anslutande vattenanläggningar till verksamheten skulle omfattas av rättskraften enligt 2 kap. 22 § 1 st ÄVL. Idag är dessa äldre tillstånd underkastade miljöbalkens regler om rättskraft och omprövningar men kan tyckas vara nog så orubbliga. Det är nämligen sagt att det krävs tungt vägande skäl för att inskränka rättskraften hos äldre tillstånd, i enlighet med vad som anges i 24 kap 3 och 5 §§ MB. I rättspraxis har frågan om äldre tillstånds rättsverkan prövats:

I MÖD 2003:134 förtydligades vilken rättsverkan äldre tillstånd skulle anses ha. Här var frågan om ett tillstånds rättskraft begränsade möjligheten att med stöd av 26 kap 9 § MB, förbjuda utsläpp av avloppsvatten. Tillståndet var grundat på äldre lagstiftning och skulle enligt övergångslagens bestämmelser fortsätta att gälla enligt miljöbalken. Miljööverdomstolen bedömde dock att tillståndets rättskraft kunde inskränkas beroende på hur den ursprungliga rättskraften för tillståndet sett ut. I nämnda rättsfall förelåg ett

---

<sup>117</sup> Lag (1998:811) om införande av miljöbalken 5 §

<sup>118</sup> Lag (1998:811) om införande av miljöbalken 5 § samt kan tilläggas att i Övergångslagens 2 § uppräknas de lagar som ersätts med miljöbalken, däribland Vattenlagen (1983:291)

tillstånd där kompletteringar såsom krav för utsläppande av avloppsvatten i olika situationer fick meddelas. På grund av att det ursprungliga tillståndet var av sådan flexibel kraktär accepterade domstolen en inskränkning.

Rättsfallet kan tolkas som att alla tillstånd vilka meddelats enligt äldre lagstiftningar och som erhållit rättsverkan genom övergångslagen och via 24 kap. 1 § MB kan inskränkas om det ursprungliga tillståndet ger utrymme för detta. Om tolkningen är korrekt innebär det att inte alla otidsenliga tillstånd är så orubbliga som det till en början verkar.

I ett tidigare mål, NJA 1997 s 684, konstaterades dock att en verksamhetsutövare inte kunde göras ansvarig för översvämningsskador på annans mark då vattenverksamheten bedrivits i enlighet med tillståndsvillkoren meddelade enligt ÄVL. Här berördes inte äldre tillstånds rättskraft något närmre utan det tillerkändes rättskraft per automatik.

Sammanfattningsvis verkar grundförutsättningen för att ta reda på om rättskraften hos ett äldre tillstånd kan inskränkas, vara att gå till botten med allt vad som prövats i den ursprungliga vattendomen.

I fall där ålderdomliga tillstånd får bestämma driften av en nutida verksamhet kan miljöbalkens regler om omprövning aktualiseras. Omprövningsreglerna utgör undantag från huvudregeln om att tillstånd inte får inskränkas. Reglerna beskrivs av Naturvårdsverket som ett nödvändigt styrmedel att ta till för att komma till rätta med nationella och internationella miljömål.<sup>119</sup> Omständigheter och förutsättningar som måste vara uppfyllda för att en myndighet får lov att ompröva ett tillstånd är då det förflutit en viss tid sedan meddelandet av verksamhetstillståndet – för vattenkraftverk oftast 20 år *eller* då en verksamhet överträtt en miljökvalitetsnorm, då ett tillstånd eller villkor inte efterlevts, eller då en oförutsedd olägenhet uppkommit eller då förhållandena i omgivningen väsentligt förändrats.

Vid en omprövning av ett tillstånd kan myndigheten t.ex. ompröva tillåten produktionsmängd, ändra villkor eller andra bestämmelser och även meddela nya villkor.<sup>120</sup> En myndighet har även för denna befogenhet ett begränsat handlingsutrymme. Vid en omprövning får nämligen inte sådana ingripande bestämmelser eller villkor meddelas som kan få till följd att verksamheten inte längre kan drivas.<sup>121</sup> Begränsningen av omprövningsrätten visar sig främst gällande mindre kraftverk, eftersom strängare villkor då kan bli mer ingripande och kostsamt.

En omständighet vilken skulle kunna ses som grund för omprövning av en vattendom är då fisk försvunnit från ett vattendrag. Man skulle i sådant fall kunna åberopa att ett förhållande i omgivningen väsentligt förändrats och att omprövningsförfarandet därmed ska utlösas.<sup>122</sup> Dessvärre företas omprövningar inte alltid då situationer så kräver. Sedan 1994 fram till 2009

---

<sup>119</sup> Naturvårdsverkets pm.

<sup>120</sup> 24 kap 5 § MB

<sup>121</sup> 24 kap 5 § MB sista stycket

<sup>122</sup> I enlighet med kap 24 kap 5 § p 5 MB

hade Kammarkollegiet begärt omprövning av 200 tillstånd och även vid skrivandet av denna uppsats sker endast ca fem omprövningar per år.<sup>123</sup> Sveriges domstolar har i statistik, redovisat att av 3 266 vattenkraftverk/regleringsdammar vars tillstånd grundats på ÄVL, var det endast 64 som omprövats.<sup>124</sup> Det långsamma tempot verkar bero på att det är kostsamt med omprövningar.<sup>125</sup> Kostnaderna härrör från dyra utredningar och/eller rättegångskostnader som staten ibland bekostar, samt i vissa fall från den ersättning som staten ska betala om en omprövning lett till en produktionsförlust för verksamhetsutövaren.<sup>126</sup> Att staten kan bli ersättningsskyldig i ett omprövningsmål framgår av 31 kap. 22 § MB. Om omprövningen medför en produktionsförlust som överstiger 5 % blir staten alltså ersättningsskyldig.<sup>127</sup> Ersättningssumman uträknas genom att man bedömer produktionsförlusten från datumet då bestämmandet för de nya villkoren gäller till det datum då en ny omprövning får företas.<sup>128</sup>

### 5.5 Latenta villkor

En typ av villkor, vilka påträffas i äldre vattendomar och som blir aktuella i och med en omprövning, är latenta villkor. Dessa innebär ”en slags vilande skyldigheter för kraftverksägarna att vidta framtida åtgärder för fiskets främjande när förhållandena på aktuell plats i vattendraget fått större betydelse ur fiskesynpunkt eller när fiskerimyndigheten bedömt att åtgärderna behövdes.”<sup>129</sup> De vilande skyldigheterna ”väcks till liv” genom att länsstyrelsen, Kammarkollegiet eller Havs- och vattenmyndigheten begär en prövning hos miljödomstolen. Domstolen utreder då ansökningen som om verk-

---

<sup>123</sup> SOU 2009:42 s.169

<sup>124</sup> SOU 2009:42, s 94

<sup>125</sup> SOU 2009:42, s 169

<sup>126</sup> 31 kap.20 § MB

<sup>127</sup> 31 kap. 22 § MB

<sup>128</sup> MÖD 2006:31

<sup>129</sup> Jordbruksutskottets utredning: Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – en uppföljning, s 83



samhetsutövaren begärde tillstånd för en ny vattenverksamhet, t.ex. om en fiskeväg ska anläggas.<sup>130</sup>

I målet om Granö kraftverk<sup>131</sup> yrkade Kammarkollegiet, Länsstyrelsen och Tingsryds kommun att en vattendom från 1950-talet återigen skulle tas upp för handläggning pga. domens latent villkor. De latent villkoren innebar var att Granö Kraftverk endast fick tillåtas om fiskefrämjande åtgärder vidtogs för det fall att det i framtiden uppkom vandringshinder för fisk. Miljööverdomstolen konstaterade att förbehållet i den gamla vattendomen var att se som latent villkor och skulle tillmätas betydelse även om åtgärderna vilka skulle vidtas inte hade preciserats. Yrkandet beviljades och vattendomen från 1950 talet togs återigen upp för handläggning.<sup>132</sup>

---

<sup>130</sup> Naturvårdsverkets PM om aktuellt rättsläge samt hinder för att genomföra miljöförbättrande åtgärder med koppling till vattenverksamheter för uttag av vattenkraft 2010-04-19

<sup>131</sup> M 2535-10

<sup>132</sup> M 2535-10

## 6. En jämförelse över villkoren i vattendomarna med dagens miljökrav

I avsnitt fyra redogjorde jag för tillståndsvillkoren som gäller för kraftverken Rydefors nedre, Kullafors och Skälvandeström. I samtliga vattendomar gavs tillstånd till vattenuppdämning, dvs. vattenregleringar. Samtliga kraftverk är belägna på vattensträckan Uvasjön och Lillån i Alsterån. Den ekologiska ytvattenstatusen har här uppmätts till måttligt god och för klassificeringen hade man mätt fiskfaunan. Enligt Länsstyrelsen i Kronoberg är åsträckan rejält ockuperad av kraftverk, vilket torde innebära att åtminstone fiskarten öring kan befinnas vara akut hotad.<sup>133</sup> Från Vattenrådet i Mönsterås hörs dock andra röster som menar att öringen inte är hotad eftersom det pågår ett kontinuerligt arbete av öringsplantering kring de aktuella kraftverken. Det råder alltså oenighet mellan Länsstyrelsen och vissa medlemmar från Vattenrådet om det dagsaktuella tillståndet för vattnet.

Miljö kvalitetsnormen står dock fast, allt vatten uppnår inte god status och uppskov med att nå målet har getts till år 2021.<sup>134</sup>

Det blir nu intressant att undersöka om tillståndsvillkoren i de aktuella vattendomarna är orsak till att den ekologiska statusen ännu ej uppmätts till god i den aktuella åsträckan. Viktigt att konstatera är först att alla kraftverk är i drift och att det fortfarande är vattendomarna från mitten av 1900 talet som ligger till grund för driften.

För ändamålet med att undersöka vattendomarnas miljöpåverkan finns tyvärr få rapporter att tillgå om hur småskaliga vattenregleringar inverkar på den ekologiska statusen. Det finns ännu mindre information om de aktuella kraftverkens miljöpåverkan. Inte heller finns det någon norm eller något

---

<sup>133</sup> Enligt uppgift från Margaretha Algsten, länsstyrelsen i Värmland

<sup>134</sup> <http://www.viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterEUID=SE631734-149541&userProfileID=3>

gränsvärde för nivåer av vattenuppdämningar.<sup>135</sup> Ett direkt orsakssamband är därmed svårt att fastställa mellan vattendomarnas villkor och det faktum att åsträckans status endast är måttligt god. Generellt sätt kan dock sägas att om en vattenförekomst inte når god ekologisk status, finns det problem i vattenområdet. Överlag kan även sägas att tillstånd som tillåter kraftverksdrift utan fiskpassager är otidsenliga.

En rapport från Värmlands länsstyrelse kan dock ge någon slags ledning för svaret på min fråga. I rapporten redogörs för en undersökning om makrofyters<sup>136</sup> respons på vattenregleringar.<sup>137</sup> Att makrofyter påverkas av vattenregleringar är intressant ur det perspektivet att dessa innebär lekplatser för fisk. Om lekplatser saknas för fisk är troligen vattenområdet inte av intresse. Därför kan slutsatsen i rapporten vara intressant för frågan om vattendomarnas villkor är bidragande orsaker till en icke god ekologisk vattenstatus och det glesa fiskbeståndet i åsträckan.

I rapporten klargjordes att vattenreglering under vintertid var till nackdel för makrofyter. Det fanns ett svagt samband mellan antalet vass- och undervattensarter<sup>138</sup> och vattenregleringar vintertid. Under vintertid är det nämligen brukligt att kraftiga vattensänkningar görs då Sveriges befolkning är extra beroende av kraftfulla strömfall för elproduktionens skull. När kraftiga vattensänkningar görs förändras inte bara vattenväxternas sammansättning, utan även riskerar bottensediment att frysas och brytas ned. När försommaren med den ”stora vårfloden” sedan kommer sker stora förändringar pga. den höga vattennivån. Förändringen av vattennivån leder till att det organiska ytlagret i stället bryts ned. Slutsatsen drogs att ju större amplitudförändring<sup>139</sup> av vatten desto sämre.<sup>140</sup>

<sup>135</sup> Enligt uppgift av Johan Kling, Vattenmyndigheten Västerhavet, samt enligt samtal med länsstyrelsen i Värmland

<sup>136</sup> Höga vattenväxter, Nationalencyklopedin

<sup>137</sup> Makrofyternas respons på vattennivåförändringar i 13 värmländska sjöar, dnr 537-615109

<sup>138</sup> En specifik undervattensart, Nationalencyklopedin

<sup>139</sup> Term för skillnaden mellan högsta och lägsta dämningnivå, Wikipedia

<sup>140</sup> Makrofyternas respons på vattennivåförändringar i 13 värmländska sjöar, dnr 537-615109

## 6.1 Analys av kraftverkens villkor

För kraftverket Rydefors nedre meddelades tillstånd för uppdämning av vatten. Villkoren innebar en tillåtelse för verksamhetsutövaren att höja ett dammkrön med 0,5 meter. Det meddelades även att en jordvall fick höjas med 0,2-0,3 meter samt att vattenytan skulle få uppdämmas i ån till en höjd av 20,8 meter<sup>141</sup>. Det tilläts även en korttidsreglering mellan dämmningsgränsen och höjden 20,5 meter under tiden 1 juni-1 september.

Som ovan nämnts, ger reglering av vatten påverkan på makrofyter. Om höjningarna av vattennivåerna ovan ses som stora förändringar kan detta innebära en risk för förändring av makrofyter. Eftersom att kraftverket i verkligheten inte används för korttidsreglering utan istället nyttjas som ström-kraftverk<sup>142</sup> finns i praktiken inget problem. Dock kan konstateras att vattendomen ger möjlighet till korttidsreglering, vilket i sig kan innebära risk för ex. förändringar av makrofyter.<sup>143</sup>

I vattendomen om Kullafors kraftverk prövade domstolen om kraftverket kunde lagligförklaras. Domstolen konstaterade att de sedan tidigare gällande dämmningsgränserna fick fortsätta att gälla. Vattnet fick därför uppnå en dämmningshöjd på + 12,98 meter över jämförelseplan. Verksamhetsutövaren var dock tvungen att vidta en rad olika åtgärder som skulle gälla till skydd för fisket. Bl.a. skulle ålyngelledare och flodutskov byggas. Vattendomens villkor handlade överhuvudtaget till stor del om fiskefrämjande åtgärder. Idag förklaras fiskevägar (likt ålyngelledare) som en räddning från bl.a. kraftverksturbiner och även som en nödvändig åtgärd för att inte urholka fiskfaunan. Vattendomen kan därmed sägas innehålla villkor som är i linje med rekommendationer för att nå god vattenstatus.

---

<sup>141</sup> Förtydligande: 20,5 meter från en lokal jämförelsepunkt kring åsträckan, enligt uppgift av Staffan Meijer (Vattenrådet i Mönsterås).

<sup>142</sup> Strömfallsnyttjande innebär att man nyttjar det flöde som finns i ån vid varje tillfälle, enligt uppgift av Staffan Meijer.

<sup>143</sup> Enligt uppgift av Staffan Meijer.

När det gäller kraftverket Skälvandeström meddelades även här åtgärder till skydd för fisket. Vattendomen verkar i det stora hela ha tagit hänsyn till fiskfaunan.

Sammanfattningsvis kan alltså inte något tydligt orsakssamband visas mellan de äldre vattendomarnas villkor och det faktum att den ekologiska statusen i vattenförekomsten inte uppmätts till god.

Att vattendomarna inte innehöll villkor av skadlig karaktär är kanske inte konstigt med tanke på att vattnets status inte nödvändigtvis är så som miljö kvalitetsnormen anger. Den aktuella miljö kvalitetsnormen bygger som tidigare nämnts, på provtagning av elfiske från år 1986. Detta gör att den fastställda statusen kan ifrågasättas. Därtill menar några medlemmar från Vattenrådet att man kontinuerligt ägnar sig åt fiskutsättning av öring, vilket skulle innebära att fiskfaunan möjligtvis hålls intakt. Därför är ett antagande, att om det i praktiken inte finns något problem i vattensträckan, kan det inte heller anses förvånande att vattendomarna inte visade på villkor av skadlig karaktär.

## 6.2 Otidsenliga tillstånd och skillnader i miljökrav då och nu

Även om tillstånden för kraftverken i det aktuella vattenområdet inte på bästa sätt exemplifierar problemet med otidsenliga tillstånd finns en mängd andra exempel.

Ett sådant exempel är ett mål i Miljödomstolen i Östersund där det kommunägda bolaget Jämtkraft AB tilläts att göra en ombyggnation av det äldre Billsta kraftverket.<sup>144</sup> Domstolen meddelade inget villkor om byggnation av fiskväg. Det sistnämnda, att Jämtkraft AB inte behövde bygga en fiskväg, har i efterhand diskuterats av bl.a. organisationer som hävdar att domslutet borde ha blivit annorlunda.<sup>145</sup> Anledningen till att domstolen inte meddelade villkor om anläggande av fiskväg var att nybyggnationen inte försämra-

---

<sup>144</sup> Miljödomstolen i Östersund, M\_ 1848 -08

<sup>145</sup> B la har kritiska röster hörts från Storsjöns fiskevårdsområde, se artikeln i Östersundsposten: <http://fiskejournalen.se/%E2%80%9Cvi-ar-inte-emot-en-fiskvag-i-billsta%E2%80%9D/>

de rådande förhållanden och att tillståndet därför inte behövde förenas med villkor om fiskväg.<sup>146</sup> I och med domstolens utlåtande skulle man kunna tro att de ”de rådande förhållandena” på platsen var goda, men fallet var tvärtom. Fiskarten öring hade nämligen blivit uttunnad i det aktuella vattenområdet. Driften för det äldre Billsta Kraftverk hade tidigare skett i enlighet med tillstånd från början av 1900-talet och sedermera med en vattendom från 1989. Det äldre tillståndet hade alltså bidragit till uttunning av fisket och kraftverksägarens kompensation för detta hade endast varit att sätta ut fiskyngel. Domslutet är omdiskuterat, till viss del därför att domstolen valde att ta upp målet som en ändring av verksamheten istället för en fullständig prövning. Man kan ifrågasätta om inte också nutida tillstånd ibland är otidsenliga då domstolen inte beaktat nutida krav såsom fiskeväg.

För att ge exempel på miljökrav enligt miljöbalken vilka tolkas och tillämpas i omprövningsmål, gör jag här ett referat av MÖD 2006:31. Det ursprungliga tillståndet hade meddelats den 20 november 1949 i Söderbygdens vattendomstol och gällde kraftverket Torsrum i Alsterån. I de gamla villkoren hade angivits vissa regleringar vad gällde vattennivån, bl.a. att fallhöjden<sup>147</sup> i strömfallet fick uppgå till 3,3 meter och att denna fallhöjd utgjorde skillnaden mellan en dämmningsgräns på +6,35m och vattenståndet i turbinavloppet på normalt +2,3m. Då det fanns stor reproduktionsmöjlighet vad gällde fisk i det aktuella området i Alsterån och då det ansågs nödvändigt med en fungerande fiskväg väckte Kammarkollegiet talan om omprövning av tillståndet. Miljödomstolen konstaterade, i enlighet med Kammarkollegiets yrkande, att verksamhetsutövaren för framtiden blev skyldig att underhålla den av Staten uppförda fiskvägen i ån. Det var även verksamhetsutövarens ansvar att släppa fram minst 0,2 kubikmeter vatten i fiskvägen eller om tillrinningen var mindre än så – stänga kraftverket under vissa tider i veckan och under hösten.

---

<sup>146</sup> Östersunds miljödomstol, M-1848-08, s 12

<sup>147</sup> Skillnaden mellan den högsta och den lägsta punkten i ett mekaniskt system, Wikipedia

I domen konstaterades att de nya villkoren skulle bidra till en bättre vattenhushållning än tidigare och att de var nödvändiga för bevarandet av fisket. Domen är ett exempel på att flertalet moderna miljövillkor ibland är nödvändiga för att inte riskera fiskfaunan.

## **7. Sammanfattningsvis en diskussion med problemlösningar**

Jag har i uppsatsen beskrivit några av vattenförvaltningens grundbultar som EU:s mål om god vattenstatus, Sveriges implementering av ramvattendirektivet och prövningen av vattenverksamheter enligt ÄVL och miljöbalken m.m. Jag har även redogjort för Alsteråns natur och hydrologi, samt betonat det alltmer glesa fiskebeståndet i Alsterån (däribland risken för att ålen blir utrotningshotad). Syftet med uppsatsen har varit att beskriva vattenförvaltningen och samtidigt besvara frågan om äldre vattentillstånd stämmer överens med tillstånd meddelade enligt miljöbalken.

Till att börja med kan konstateras att förutsättningarna för att gamla tillstånd skulle kunna överensstämma med nutida inte är särskilt goda. Det kan i varje fall inte antas att äldre vattendomar är särskilt effektiva för uppnåendet av miljömålen enligt RDV. Av min tidigare redogörelse framgår nämligen att ÄVL och MB har väldigt olikartade syften. ÄVL syftade till att exploatera vatten och att utveckla energiproduktion. Miljöbalken syftar i stället bl.a. till att nå en hållbar utveckling av vatten för kommande generationer. Lagstiftningarnas olika syften påverkar och påverkade domstolarnas tolkning och tillämpning och därmed förutsättningarna för en verksamhetsdrift. Detta konstaterande ger på förhand dåliga odds för att gamla och nutida vattentillstånd verkligen skulle kunna jämföras.

Förutom att lagstiftningarna hade olika syften var de materiella reglerna i ÄVL och MB olikartade. Tillåtlighetsprövningen av en verksamhet enligt 2 kap. 3 § ÄVL och 11 kap 6 § MB överensstämmer visserligen i det hänseendet att domstolen har att göra en avvägning mellan skador och nyttor. Det föreligger dock en klar skillnad. T.ex. syftade tillåtlighetsbedömningen i

ÄVL till att ge tvångsrätt till en verksamhetsutövare för ett strömfall när detta tillhörde annan fastighetsägare. Regeln i 11 kap. 6 § MB syftar däremot till att sålla bort verksamheter som är samhällsekonomiskt olönsamma. Prövningsreglerna skiljer sig härefter på många sätt. Medan ÄVL:s regler till stor del kretsade kring skadereglering vad gällde sakägares mark, handlar flertalet regler i miljöbalken om verksamhetsutövares ansvar för natur och miljö.

Med tanke på dessa centrala skillnader, framstår regeln i övergångslagens 5 §, om att tillstånd som meddelats enligt äldre lagstiftning, ska jämföras med de som meddelats enligt miljöbalken, som anmärkningsvärd. Frågan är hur målet om god yt- och grundvattenstatus ska nås när det på förhand har godkänts miljökrav som inte stämmer överens med den nutida idén med miljölagstiftning? Då flertalet av Alsteråns vattensträckor inte uppnår god ekologisk yt- och grundvattenstatus, och då orsakerna till detta ofta är gamla vattenregleringar som tillåts fortgå, verkar regeln ännu mindre gångbar. I uppsatsen har jag nämnt att det från flera håll poängteras hur viktigt det därför är att myndigheter i högre utsträckning omprövar ålderdomliga tillstånd.

I uppsatsen ville jag argumentera för att otidsenliga tillstånd verkligen existerar och att de är till skada för miljön. Det visade sig dock att den vattensträcka som jag blivit tilldelad, inte lidit särskilt stor skada. De tillstånd som valdes för analys kan inte heller sägas innehålla villkor som innebär någon uppenbar fara för vattnet, eller vara stridiga mot ramvattendirektivet. Däremot förstod jag vid mitt efterforskande att det var omtvistat huruvida fisket i den aktuella åsträckan var uttunnat eller ej.

Något som framkommit tydligt i uppsatsen är att målet om god yt- och grundvattenstatus inte verkar kunna nås, främst pga. miljöpåverkan på fisk. Detta gäller för den aktuella vattensträckan men också för flera sträckor i Alsterån.



Nedan presenteras olika förslag på hur man kan lösa de problem som jag ser med vattenförvaltningen.

### 7.1 Otidsenliga tillstånd

Gamla tillstånd anses i och med övergångslagen i princip vara jämställda med miljöbalkens regler. Detta kan vara ett problem. Genom MÖD 2003:134 prövades dock frågan om äldre tillstånds rättsverkan. Man ansåg här att gamla tillstånd inte alltid omfattades av den rättsverkan som meddelats enligt övergångslagen och 24 kap 1 § MB. Miljödömsstolen uttryckte att ett äldre tillstånd kunde inskränkas beroende på hur den ursprungliga rättskraften för tillståndet sett ut. Man bör alltså bl.a. gå tillbaka i tiden och utforska vad som prövats i målet vid tiden för tillståndsprövningen.

I stället för att gräva och förstå ett tillstånds rättskraft sedan början av 1900-talet (eller tidigare), är en lösning för framtiden att införa en lagregel om obligatoriskt tidsbegränsade tillstånd. Tanken med ett obligatoriskt tidsbegränsade tillstånd skulle i så fall vara att miljön är dynamisk. Ett tillstånd där verksamhetsutövaren vid tidsutgången får ansöka om ett nytt, skulle säkert bidra till en bättre översyn av miljön.<sup>148</sup> Tillståndet skulle i så fall uppdaterats kontinuerligt efter nya miljökrav/lagregler och man skulle kunna jämföra scenariot med en ”bilägare som är skyldig att besiktiga sin bil av trafiksäkerhetsskäl.”<sup>149</sup>

Tidsbegränsade tillstånd är något som diskuterats i SOU 2009:42 men som lämnades till kommande statliga utredningar att analysera. I betänkandet ansåg man nämligen att det inte skulle vara rimligt med tidsbegränsade tillstånd ur ett ekonomiskt eller rättssäkerhetsperspektiv. Anledningen till antagandet var risken att viljan att investera och driva verksamheter i Sverige annars skulle minska.<sup>150</sup>

---

<sup>148</sup> SOU 2009:42, s 202

<sup>149</sup> SOU 2009:42, s202

<sup>150</sup> SOU 2009:42, s 202

## 7.2 Ineffektivitet kring omprövningsförfarandet.

*”Med nuvarande lagstiftning och resurser finns det inte förutsättningar för att ompröva de verksamheter som behöver omprövas för att balkens syfte ska kunna uppnås och för att vattenförvaltningens mål ska kunna uppnås till år 2027 som är slutdatum för måluppfyllelse.”*<sup>151</sup> Av citatet förstås att omprövningsreglerna inte fungerar tillräckligt effektivt. Jag har i uppsatsen nämnt olika skäl härtill, främst att det är kostsamt att driva omprövningar. Kostnaderna ligger i det utredningsarbete som föregår en omprövning och i fallet där staten blir ersättningskyldig vid en omprövning som lett till produktionsförlust för verksamhetsutövaren. Kostnaderna för att ta fram underlag inför en omprövning har Kammarkollegiet redovisat uppgå till ca 3 miljoner kr per år och för Fiskeriverkets del till 400 000 kr. Utgifterna finansieras med pengar från myndigheternas budgetanslag.<sup>152</sup>

Ett problem när man tar fram underlag till utredningen är också att verksamhetsutövarna inte har några incitament med att bidra med underlag pga. de strängare villkor som en omprövning innebär. Det ibland motvilliga samarbetet kan innebära att tillsynsmyndigheten inte får tillträde till anläggningar eller korrekta uppgifter om en verksamhet.<sup>153</sup> I diskussionen om hur man ska finna en lösning på att snabbt få fram underlag inför en omprövning har Naturvårdsverket föreslagit att 22 kap. 2a § MB skulle gälla för vattenverksamheter.<sup>154</sup> Av nämnda regel framgår en skyldighet för verksamhetsutövaren att stå för kostnader, undersökningar och genomförandet av allt som behövs inför en omprövning. Om regeln även omfattade vattenverksamheter skulle det innebära att man vänder på ansvaret så att verksamhetsutövaren istället för myndigheten får föra upp omprövningsfrågan.<sup>155</sup>

<sup>151</sup> Naturvårdsverkets PM s. 23

<sup>152</sup> SOU 2009:42 s,

<sup>153</sup> Naturvårdsverkets PM s, 16

<sup>154</sup> Naturvårdsverkets PM s 27

<sup>155</sup> SOU 2009:42 s, 203

Ett alternativ till ett lagstadgande om denna ansvarsfördelning är i stället att det av tillståndsvillkoren skulle kunna framgå att verksamhetsutövaren varje 10-15:e år ska ta fram underlag om verksamhetens drift. Sistnämnda har förespråkats i betänkandet "Vattenverksamhet".<sup>156</sup> Båda alternativen skulle innebära en kostnadslättnad för myndigheten vid omprövningar.

Jag har ovan nämnt att ersättningsskyldigheten vid en produktionsinskränkning överstigande 5 % kan bli kostsam för staten. Naturvårdsverket har kommit med förslaget att ersättningsskyldigheten inte bör avse sådana åtgärder som verksamhetsutövaren i vilket fall har att vidta, exempelvis åtgärder enligt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap MB. Förslaget har goda skäl för sig.<sup>157</sup> Att utövaren borde bekosta de åtgärder denne är ansvarig för stämmer även överens med artikel 9 i RDV om att kostnadstäckningen för vattentjänster ska beaktas. Nyligen har Sverige kritiserats just för att inte ha beaktat denna regel om kostnadstäckning och kommissionen har inlett ett överträdelseärende.<sup>158</sup> Anledningen är att Sverige misstolkat den vida definitionen av ordet vattentjänst genom att undanta vattenkraften från skyldigheter att betala för sig.<sup>159</sup>

---

<sup>156</sup> SOU 2009:42, s 204

<sup>157</sup> Naturvårdsverkets PM s, 27

<sup>158</sup> Motiverat yttrande från EU kommissionen, Överträdelenummer 2006/4643

<sup>159</sup> <http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/havochvatten/pressrelease/view/svenskt-arbete-foer-vattendirektivet-under-lupp-697651>

## 8. Slutord

Förnyelsebar energi är populärt och EU:s medlemsländer vill satsa stort. Man anser att detta är ett steg i rätt riktning för uppfyllandet av Kyotoprotokollet. En satsning skulle även innebära utveckling av nya tekniska lösningar och arbetstillfällen i glesbygd m.m. I begreppet förnyelsebar energi ryms vattenkraftsproduktion. I Sverige produceras i förhållande till andra länder elektricitet till stor del från vattenkraftverk.<sup>160</sup> Totalt finns ca 1800 vattenkraftverk i Sverige där ca 200 spelar stor roll för elförsörjningen i landet. De mest betydelsefulla kraftverken är placerade i Norrland, endast resterande 20 % av kraftproduktionen sker i övriga landet. Den el som produceras i Alsterån är i förhållande till övriga vattendrag försvinnande liten. Endast 8 MW produceras där vilket kan jämföras med Luleälv som har en installerad effekt på 4234 MW.<sup>161</sup>

Mot denna bakgrund och med vetskapen om att det från de flesta håll förespråkas förnyelsebar energi som om det på alla sätt vore framtidens hopp, krävs det att man ser över vattenverksamheterna och tillstånden för dessa. Såsom har framgått av uppsatsen finns det oklarheter hos länsstyrelser om antalet vattenverksamheter som existerar i respektive län och i andra fall oklarheter kring hur och om dessa drivs, vilket fördröjer tillsynsarbetet. När det gäller omprövningsförfarandet har en tung och kostsam börda lagts på staten, i de flesta fall på Kammarkollegiet och länsstyrelserna.

Kanske är det så att vi först nu börjar förstå vikten av att ha en fungerande vattenförvaltning och att det därför är något rörigt i den juridiska och politiska organisationen? Med tanke på att Sverige nyligen kritiserats<sup>162</sup> av EU-

---

<sup>160</sup> SOU 2009:42, s 57

<sup>161</sup> Svensk Energi och SCB

<sup>162</sup> <http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/havochvatten/pressrelease/view/svenskt-arbete-foer-vattendirektivet-under-lupp-697651>

kommissionen för att ha en bristfällig miljöövervakning verkar det mer än någonsin aktuellt med förändringar på vattenförvaltningens område.

# Källförteckning

## Offentligt tryck

SOU 2010:42 Med fiskevård i fokus – en ny fiskevårdslag

SOU 2009:42 Vattenverksamhet

Prop. 1997/98:45 Miljöbalk

Riksdagstrycket 1918 års Vattenlagen (1918:523)

Fiskeriverkets yttrande 2011-03-05, beteckning 10- 3235- 10

Förvaltningsplan Södra Östersjöns vattendistrikt 2009-2015, Vattenmyndigheten Södra Östersjöns vattendistrikt, 2010

Nationell förvaltningsplan för ål, 2009

Naturvårdsverkets yttrande till Fiskeriverkets remiss för ”Nationell förvaltningsplan för ål samt reglering av ålfisket för 2009”, Dnr 389-7690-08 Nh

Åtgärdsprogram över Södra Östersjöns vattendistrikt 2009-2015, Vattenmyndigheten Södra Östersjöns vattendistrikt, 2010

Motiverat yttrande av EU kommissionen, i överträdelseärende mot Sverige nr 2006/4346

## Rättspraxis

Mål 361/88 Kommissionen mot Tyskland (1991) ECR I.02567

NJA 1989 s.581

Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen, dom 2002-12-12 ( i mål nr M 378-01)

Svea hovrätt, Miljööverdomstolen, dom 2006-06-01 ( i mål nr 4642-05)

Svea hovrätt, Miljööverdomstolen, dom 2011-02-01( I mål 2535-10)

Söderbygdens vattendomstol, dom 1963-06-20 (Ad 13/1960)

Söderbygden vattendomstol, delutslag 1940-12-09 ( Ad 37/1934)

Söderbygdens vattendomstol, dom 1937 -06-14 (Ad 40/1935)

### Litteratur

Den svenska miljörätten, Gabriel Michanek och Charlotta Zetterberg, Iustus förlag, Uppsala 2008

Om byggande i vatten, Lennart Af Klintberg, P.A Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1955

### Övriga dokument

Alsterån 2009, Håkan Sandsten och Karin Almlöf, Callena AB

Fiskevårdsplan Kalmar län, 2007

Förslag till miljö kvalitetsnormer för Södra Östersjöns vattendistrikt, 2009

Makrofyters respons på vattennivåförändringar i 13 värmländska sjöar, dnr 537-615109

Naturvårdsverkets faktablad om omprövning av vattenverksamheter, 2007

Naturvårdsverkets PM om aktuellt rättsläge samt hinder för att genomföra miljöförbättrande åtgärder med koppling till vattenverksamheter för uttag av vattenkraft 2010-04-19

Naturvårdsverkets rapport: Utveckling av miljö kvalitetsnormer, 2010

Utredning avseende vissa vattenrättsliga frågor, Agnes Larfeldt Alfén, Mannheimer & Swartling, Stockholm 2008

Åtgärdsförslag över Alsteråns avrinningsområde, remissutgåva 2009

Åtgärdsområde; Alsteråns huvudfåra, Nybro och Mönsterås kommun 2007

Åtgärder som behöver vidtas av myndigheter och kommuner i Söder Östersjöns vattendistrikt

### Websidor

[www.vattenmyndigheten.se](http://www.vattenmyndigheten.se)

[www.projektwebbar.se/lansstyrelsen.se](http://www.projektwebbar.se/lansstyrelsen.se)

[www.svenskenergi.se](http://www.svenskenergi.se)

<http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/havochvatten/pressrelease/view/svenskt-arbete-foer-vattendirektivet-under-lupp-697651>

Personer som har intervjuats

Carola Lindeberg, Kronobergs Länsstyrelse (emailkontakt sedan april - oktober 2011, [carola.lindeberg@lansstyrelsen.se](mailto:carola.lindeberg@lansstyrelsen.se))

Johan Kling, Vattenmyndigheten Västra Östersjöns vattendistrikt (031-60 50 00, telefonsamtal den 3/10- 11, telefon nr 031-60 50 00)

Margareta Algsten, Värmlands Länsstyrelse (telefonkontakt den 4/10- 11, telefon nr 054-19 70 00)

Staffan Meijer, kraftverksägare och medlem i Vattenrådet Mönsterås (emailkontakt den 4/11-11, [sm@ys.se](mailto:sm@ys.se) )